ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ

ವಸುಭಾಗನ ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಶ್ರೀ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ೧೯೫೬ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ 'ಅಭಿವಂದನೆ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ೫೧೩-೫೨೩ ನೆಯ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ[1] ನಾನು ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರು (೧) ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕನ್ನಡ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮತ್ತು (೨) ಯವದ್ವೀಪದಲ್ಲಿನ ತಂತ್ರಿ (ತಂತ್ರಿ ಕಾಮಂದಕ, ತಂತ್ರವಾಕ್ಯ ಅಥವಾ ತಂತ್ರಿಚರಿತ) ಎಂಬ ಎರಡು ಪಂಚತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿದೆ ಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವೆನಷ್ಟೆ. ಈ ಹೆಸರು ಪಂಚತಂತ್ರದ ಇನ್ನು ಎರಡು ಪಾಠಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಡಾ|| ಜಿ. ಟಿ. ಅರ್ಟೋಲಾ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈಚೆಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲೇಯಾಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದ; ಇದಕ್ಕೆ ತಂತ್ಯೈ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಒಂದು ಲಿಖಿತ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (೧) ನಂದಪಕೊನ್ (ನಂದಕ ಪ್ರಕರಣ) (೨) ಮಂಡಪಕೊನ್ (ಮಂಡೂಕ ಪ್ರಕರಣ) (೩) ಪಿಸಪಕೊನ್ (ಪಿಶಾಚ ಪ್ರಕರಣ) (೪) ಸಕುನಪ ಕೊನ್ (ಶಕುನ ಪ್ರಕರಣ) ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳಿರುವವು. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸುಮಾರು ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗವು ಡಾ|| ಬ್ರೆಂಗೆ (Dr. Jean Brengue) ಅವರಿಂದ 'ಲೇಯಾಸ್ ದೇಶದ ಪಂಚತಂತ್ರ ಪಾಠ' (Une Version Laotienne du Pañcatantra) ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮದಿಂದ *Journal Asiatique* ಪತ್ರಿಕೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ 1908, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ Contres et Legendcs du Pays Laotien ಎಂಬ (ಪುಟ 88-155) ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯೂ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದಾದ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳನಂತರ ಡಾ|| ಫಿನೊ (Louis Finot) ಅವರು *Bulletin de L'Ecole* '*Française Extreme Orient* ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (XVII, Pages 84-116, 1917) ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

---

[1] ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ೫೨೩ ನೇ ಪುಟದ ೧೪ ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 'ತಂತ್ರ್ಯೈಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬುದನ್ನು 'ತಂತ್ಯೈಯಲ್ಲಿ' ಎಂದೂ, ೫೧೪ ನೇ ಪುಟದ ೨೪ ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ 'ಕಲಿಲಪದಮ್ನ' ಎಂಬುದನ್ನು 'ಕಲಿಲ ವ ದಿಮ್ನ' ಎಂದೂ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಬ್ರೆಂಗೆ ಅವರ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ (ಪುಟ ೧೧೨, ೧೧೩, ೧೧೭, ೯೭) ಬಂದಿರುವ 'ವಸು ಫಬ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗದ ಅಕ್ಷರ ಸಮುದಾಯವು ವಸುಭಾಗ ಎಂಬ ಪದದ ವಿಕಾರವೆಂಬ ಡಾ॥ ಅರ್ಟೋಲಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸೂಕ್ತವಾದುದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ಎರಡನೇ ಗ್ರಂಥವು ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪುಸ್ತಕ. ಇದು ೧೯೩೮ ರಲ್ಲಿ ಅನಂತಶಯನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಾವಳಿಯ ೧೩೨ ನೇ ಗ್ರಂಥಾಂಕವಾಗಿ ಪಂಡಿತ ಸಾಂಬಶಿವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಪಂಡಿತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಲಿಖಿತ ಪುಸ್ತಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.[3] ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದಕಪ್ರಕರಣ, ಪಕ್ಷಿಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಮಂಡೂಕಪ್ರಕರಣ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಿರುವವು. ಮೂರನೇ ಪ್ರಕರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಇತಿ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನೇ ಮಂಡೂಕಪ್ರಕರಣಂ ಸಮಾಪ್ತಂ' ಎಂದು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ವಿದೆಯೇ ವಿನಾ ಗ್ರಂಥವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಸೂಚಿಸುವ ಯಾವ ಮಾತೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಂತ್ರೈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಪಿಶಾಚ ಪ್ರಕರಣವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೇ ಪ್ರಕರಣವೂ ಇರುವದಲ್ಲದೆ ಯವ ದ್ವೀಪದ ತಂತ್ರಿ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳಿತ್ತೆಂದೂ ತಾಯಿ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ಸಯಾಂದೇಶ) ದೊರೆಯುವ ತಂತ್ರೈಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪಂಚತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಪಿಶಾಚ ಪ್ರಕರಣವು ಇರುವದರಿಂದಲೂ ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವೂ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದೆಂದೂ, ಮುದ್ರಿತ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಲಿಖಿತಕೋಶವು ಅಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥವೆಂದೂ ನಾವು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳ ಬಹುದು. ಈ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಕರ್ತೃವು ವಸುಭಾಗನೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನ ಹೆಸರು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೩೮ ಕಥೆಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ "ವಸುಭಾಗಃ ಶ್ಲೋಕಮಮೋಚತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು.

ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ—ದೇವದೇವಂ ಜಗದ್ಯೋನಿಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ವೃಷಭಧ್ವಜಂ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶೃಣುತ್ವೈತಾಂ ಮನೀಷಣಃ ‖ ೧ ‖ ಯದಿಹಾಸ್ತಿ

[3] ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಾದರೆ Manuscripts (ಲಿಖಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳು) ಎಂದು ಬಹುವಚನವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು. ಇದು ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾದ ವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ತದನ್ಯತ್ರ ಯನ್ನೇಹಾಸ್ತಿ ನತತ್ ಕ್ವಚಿತ್ । ಇತಿ ವಾಕ್ಯಂ ಮುನೇಸ್ತಸ್ಮಾದಿಯಂ ಸಾ ಭಾರತೀ ಕಥಾ ॥ ೨ ॥ ಈಶ್ವರಾಣಾಮಿದಂ ತಂತ್ರಂ ಪ್ರಾಯೇಣೌತ್ಸುಕ್ಯ ಮಾವಹೇತ್ । ಯತಸ್ತಿರಶ್ಚಾಂ ಚರಿತ್ರೈರ್ನೀತಿಮಾರ್ಗಃ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯತೇ ॥ ೩ ॥ ಅರ್ಥೇ ಭವೇನ್ನಯಜ್ಞಾನಮಾಖ್ಯಾನಶ್ರವಣೇ ಸುಖಂ । ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಂ ಚ ಸುಖಾರ್ಥಂ ಚ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ ಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೪ ॥ ದುರ್ಗ್ರಹತ್ವಾನ್ಮಹಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ ಶ್ರೋತು ರಾಲಸ್ಯ ಮಾವಹೇತ್ । ಇತಿಹಾಸೇ ಕೃತಂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತೋ ನೀತಿನಿಬಂಧನಂ ॥ ೫ ॥ ಹಿತಾಹಿತಪ್ರಾಪ್ತ್ಯವಮರ್ಶಪೇಶಲಾ ಕುತ ಸ್ತಿರಶ್ಚಾ ಮಿಯ ಮೀದೃಶೀ ಗತಿಃ । ಕುತಶ್ಚ ವಾಗಿತ್ಯವಿಚಾರ್ಯ ಕೇವಲಂ ಕವೇರಭಿಪ್ರಾಯಗತಂ ನಿಬೋಧತ ॥ ೬ ॥

"ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ದೇವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಶಿವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಪಂಡಿತರೇ, ಇದನ್ನು ನೀವು ಕೇಳುವರಾಗಿ (೧) 'ಇಲ್ಲಿರುವದು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವದು; ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು (ವ್ಯಾಸ) ಮಹರ್ಷಿಯು ಹೇಳಿರುವನಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಥೆಯು ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾದದ್ದು (೨) ರಾಜರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಉತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಗ್ ಜಂತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕಥೆಗಳಿಂದ ನೀತಿಯು ಹೀಗೆಂದು ತೋರಿ ಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (೩) ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನೀತಿಜ್ಞಾನವೂ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಸುಖವೂ ಉಂಟಾಗುವದು. ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸುಖ ಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಈ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ (೪) (ನೀತಿ)ಶಾಸ್ತ್ರವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೂ ಕಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವವನಿಗೆ ಬೇಸರಿಕೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಬದ್ಧವಾದ ಕಥೆಯು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (೫) 'ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಗಳಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಹಿತವಾಗುವದು, ಇದರಿಂದ ಅಹಿತವಾಗುವುದು, ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಮಾತೂ ಎಲ್ಲಿಯದು' ಎಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕವಿಯು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿ (೬)" ಎಂದು ಕವಿಯು ಆರು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಅನಂತರ ಕಥೆಯುನ್ನು ಉಪಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಥೆಗಳು ಯಾವವೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಕ್ರಮ ಯಾವದೆಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕಥೆಗಳು ತಂತ್ರೈ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಪಂಚತಂತ್ರಪಾಠದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವೆಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಪಟ್ಟಿಕೆಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪಂಚತಂತ್ರಪಾಠಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ—

೧. ತಂತ್ರೈ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಲೇಯಾಸ್ ದೇಶದ ಪಂಚತಂತ್ರ: ಇದರಲ್ಲಿನ

ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಡಾ|| ಫಿನೊ ಅವರು ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

೨. ತಂತ್ರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಯವ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿನ ಪಂಚತಂತ್ರ: ಇದರಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಡಾ|| ಹೊಯ್ಕಾಸ್ (C. Hooykaas ಅವರು Tanti, de Middeljavaansche Pañcotantra bewerking ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಡಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೩. ತಂತ್ರೈ ಎಂಬ ತಾಯಿದೇಶದ ಪಂಚತಂತ್ರ: ಈ ಗ್ರಂಥದ ಒಂದು ಕೋಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಡಾ|| ಲೋರ್ಷೊ (E. Lorgeou ಅವರ Les Entretiems de Nang Tantrai) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೪. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ (ದು.)—ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥ; ಪಂಡಿತ ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ ಮ. ಆ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರಿಂದ ಸನ್ ೧೮೯೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಯಿತು.

೫. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಂಚತಂತ್ರ (ದಾ). ಸಂಸ್ಕೃತ.

೬. ಕಾಶ್ಮೀರ ಪಂಚತಂತ್ರ (ಕಾ) (ಸಂಸ್ಕೃತ): ಇದಕ್ಕೆ ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಅಥವಾ ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಂ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಎರಡು ಪಂಚತಂತ್ರ ಪಾಠಗಳೂ ಡಾ || ಹೆರ್ಟೆಲ್ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿವೆ.

೭. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಬೃಹತ್ಪಾಠ (ದಾ. ಬೃ); ಸಂಸ್ಕೃತ: ಈ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಒಂದು ಕೋಶವು ಡಾ|| ಹೆರ್ಟೆಲ್‌ರವರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅದು ಬಹಳ ಅಶುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು *Zeitscrift der Dewtschen Morgenländischen Gesell_schaft* ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಸಂಪುಟ ೬೦,೬೧) ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

೮. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಬೃಹತ್ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ (ದಾ. ಬೃ. ಕ) ನಾನು ನೋಡಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥವು 'ಸಟೀಕ ಕನ್ನಡ ಪಂಚತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ೧೮೯೩ ರಲ್ಲಿ ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಎಂಬವರಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

೯. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಬೃಹತ್ಪಾಠ (ದಾ. ಬೃ. ಮೈ) ಸಂಸ್ಕೃತ: ದಾ. ವಿನ ಬೃಹದ್ರೂಪ; ದಾ. ಬೃ. ವಿನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗಳ

ಸಾರವು *Zeitscrift fuer Indologie wnd Iranistik* ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (೧೦,೬೨-೯೫) ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೧೦. ಲಾಟೀಯ ಪಂಚತಂತ್ರ (ಲಾ) ಸಂಸ್ಕೃತ. ಈಗ ಗುಜರಾತಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತಾಡುವ ಲಾಟ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪಂಚತಂತ್ರಪಾಠ. ಇದನ್ನು ಬೊಂಬಾಯಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಾವಳಿಯಲ್ಲಿ (Bombay Sanskrit Series) ಡಾ॥ ಕೀಲ್ ಹೋರ್ನ್ ಮತ್ತು ಡಾ॥ ಬೀಲರ್ ಅವರು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ Panchatantra Simplicior (ಪಂಚತಂತ್ರದ ಲಘುಪಾಠ) ಎಂದು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧೧. ಲಾಟೀಯ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಬೃಹತ್ಪಾಠ (ಪೂ) ಸಂಸ್ಕೃತ: ಇದರ ಪಾಠವನ್ನು ಪೂರ್ಣಭದ್ರ ಎಂಬ ಜೈನ ಗುರುವು ಸೋಮಮಂತ್ರಿಗಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ಹೆರ್ಟೆಲ್ ಅವರು Harvard Oriental Series ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೂರ್ಣಭದ್ರನು ಈ ಪಾಠಭೇದದ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಅವರು ಭ್ರಮಿಸಿ ಈ ಪಾಠಭೇದಕ್ಕೆ 'ಪೂರ್ಣಭದ್ರನ ಪಂಚತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೆಸರನ್ನೇ ನಾವೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವೆವಾದರೂ ಪೂರ್ಣಭದ್ರನು ಇದರ ಕರ್ತೃವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ *Journal of Oriental Research* (೮,೧೦೪ ಆ) ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪಂಚತಂತ್ರ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ದಾ. ಬೃ. ಮೈನ ಗ್ರಂಥದ ಕಾಲವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಕಥಾಸಾರಾಂಶ

೧. ಸಿಂಹವೂ ಎತ್ತೂ

ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ಶೆಟ್ಟಿ ಇದ್ದನು. ಅವನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ನೂರಾರು ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಮಾರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉಜ್ಜಯಿನೀ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಗಾಡಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಶೆಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ನಂದಕ ಎಂಬ ಎತ್ತು ಶ್ರಮದಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರದೆ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದು ಏಳಲಾಗದಂತಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಶೆಟ್ಟಿಯು ನಾಲ್ಕು ಆಳುಗಳನ್ನು ಅದರ ಕಾವಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳಸಿದನು. ಕಾವಲಿಗೆ ಇದ್ದ ಆಳುಗಳು ಭಯಂಕರ

ವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಕ್ಷೇಮವಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಎತ್ತನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದರು. ದೈವವಶಾತ್ ಮಳೆ ಬಿದ್ದು ತಂಪಾದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಎತ್ತು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇದು ಹೃಷ್ಟ ಪುಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂಡಪಿಂಗಳನೆಂಬ ಸಿಂಹರಾಜನಿಗೂ ಸಂದಕನಿಗೂ ಸ್ನೇಹವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಸಿಂಹನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಶಂಬರನೆಂಬ ನರಿಯು ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಒಡಕನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುವಂತೆ ಉಪಾಯಮಾಡಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹವೂ ಎತ್ತೂ ಎರಡೂ ಮಡಿದವು.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗನು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು:

ಸ್ನಿಗ್ಧಾನ್ ಪ್ರೀತಾನ್ ಸೌಹೃದೇನಾರ್ಥಬದ್ಧಾನ್
ಪ್ರಾಯೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೇದಯನ್ತ್ಯೇವ ನೀಚಾಃ ।
ಪಶ್ಯೋದಾಸೀಂ ತಾದೃಶಂ ಮೈತ್ರಭಾವಂ
ದುಷ್ಟಃ ಕ್ರೋಷ್ಟಾ ಗೋಮೃಗಾರ್ಯೋ ಬಿಭೇದ ॥ ೭ ॥
ನ ನೀಚಜನಸಂಸರ್ಗಾನ್ನರೋ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ ।
ವೃಷಸಿಂಹಗತಾ ಪ್ರೀತಿ ರ್ಜಂಬುಕೇನ ವಿನಾಶಿತಾ ॥ ೮ ॥
ಯತೋ ನೀಚೇನ ಸಂಸರ್ಗಾದ್ ವೃಷ ಸಿಂಹೌ ನಿಪಾತಿತೌ ।
ತಸ್ಮಾನ್ನ ನೀಚಸಂಸರ್ಗಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕದಾಚನ ॥ ೯ ॥
ಕ್ಷುದ್ರಂ ಮಿತ್ರಂ ನಕುರ್ವೀತ ನೋಪಸೇವ್ಯಂ ಕದಾಚನ ।
ಪಶ್ಯ ಸಿಂಹವೃಷಾ ವೇತೌ ಸೃಗಾಲೇನ ವಿನಾಶಿತೌ ॥ ೧೦ ॥

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ನದೀನಾಂ ಚ ನಖೀನಾಂ ಚ ಶೃಂಗಿಣಾಂ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿನಾಂ ।
ವಿಶ್ವಾಸೋ ನೋಪಗಂತವ್ಯಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ರಾಜಕುಲೇಷು ಚ ॥ ೧೧ ॥

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

† ೨. ನರಿಯೂ ಭೇರಿಯೂ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಶ್ರುತ್ವೈವ ತುಮುಲಂ ಶಬ್ದಂ ಮನ್ಯೇಹಂ ಮೇದಸಾ ಕೃತಂ ।
ಅಂತಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಜಾನಾಮಿ ಯಥಾ ಚರ್ಮಚ ದಾರುಚ ॥ ೧೨ ॥

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿರುವುದು.

---

† ಈ ಗುರುತಿರುವ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ, ಇಂಥ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿದ್ದವರು ದಾ. ದು. ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

† ೩. ಎರಡು ಗಿಣಿಗಳು

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಮಾತಾ ಪ್ಯೇಕಾ ಪಿತಾ ಪ್ಯೇಕೋ ಮಮ ತಸ್ಯ ಶುಕಸ್ಯ ಚ |
ಅಹಂ ಮುನಿಭಿ ರಾನೀತಃ ಸ ಚಾನೀತೋ ಗವಾಶನ್ಯೈಃ || ೧೩ ||

ಅಹಂ ಮುನೀನಾಂ ವಚನಂ ಶೃಣೋಮಿ
ಗವಾಶನಾನಾಂ ಸ ವಚಃ ಶೃಣೋತಿ |
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೇತದ್ ಭವತಾದ್ಯ ದೃಷ್ಟಂ
ಸಂಸರ್ಗಜಾ ದೋಷಗುಣಾ ಭವಂತಿ || ೧೪ ||

ಎಂಬ ಎರಡು ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು.

† ೪. ಹಂಸಗಳೂ ಆಮೆಯೂ

* ಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಹಿತಕಾಮಾನಾಂ ಯೋ ವಾಕ್ಯಂ ನಾನುತಿಷ್ಠತಿ |
ಸ ಕೂರ್ಮ ಇವ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಃ ಕಾಷ್ಠಾದ್ ಭ್ರಷ್ಟೋ ವಿನಶ್ಯತಿ || ೧೫ ||

† ೫. ತಿಗುಣೆಯೂ ಕೂರೆಯೂ

* ಶೀಲವೃತ್ತ ಮವಿಜ್ಞಾಯ ಯೋ ದದಾತಿ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಂ |
ಸೋಚಿರಾನ್ನಶ್ಯತಿ ಯಥಾ ಯೂಕೋ ಮತ್ಕುಣ ಕಾದಿವ || ೧೬ ||

† ೬. ಕೊಕ್ಕರೆಯೂ ಏಡಿಯೂ

* ನ ಜಾನನ್ತಿ ನ ಜಾನನ್ತೀತ್ಯನ್ಯಾನ್ ಯಃ ಪರಿಬಾಧತೇ |
ಸ ನಾಶಂ ಸ್ವಯಮಾಪ್ನೋತಿ ಬಕಃ ಕರ್ಕಟಕಾದ್ ಯಥಾ || ೧೭ ||

† ೭. ಸಿಂಹವೂ, ಸಿಂಹಪರಿವಾರವೂ, ಒಂಟೆಯೂ

* ಬಹವಃ ಪಂಡಿತಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಾಃ ಸರ್ವೇ ಮಾಯೋಪಜೀವಿನಃ |
ಕುರ್ಯುರ್ ದೋಷ ಮದೋಷಂ ವಾ ಉಷ್ಟ್ರಂ ಕಾಕಾದಯೋ ಯಥಾ || ೧೮ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಕರ್ಮಣಾ ಯೇನ ಕೇನಾಪಿ ಮೃದುನಾ ದಾರುಣೇನ ವಾ |
ಉದ್ಧರೇ ದ್ದೀನ ಮಾತ್ಮಾನಂ ಪಶ್ಚಾ ದ್ಧರ್ಮಂ ಸಮಾಚರೇತ್ || ೧೯ ||

ಯದಿ ಕ್ಷುಧಾನ್ವಿತಾ ಯೂಯಂ ಮಿತ್ರಂ ಮಾಮ್ ಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯಥ |
ಇಹಲೋಕಸುಖಂ ಮಿತ್ರಂ ನ ಮಿತ್ರಂ ಪಾರಲೌಕಿಕಂ || ೨೦ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು.

---

* ಈ ಗುರುತಿರುವ ಶ್ಲೋಕದ ಹಿಂದೆ 'ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವಸುಭಾಗನು ಈ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದನು,' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

† ೮. ಟಿಟ್ಟಿಭಗಳೂ ಸಮುದ್ರವೂ

* ಶತ್ರೋ ರಾಕ್ರಾನ್ತಿ ಮಜ್ಞಾತ್ವಾ ವೈರ ಮಾಚರತೇ ತು ಯಃ
ಸ ಪರಾಭವ ಮಾಪ್ನೋತಿ ಸಮುದ್ರ ಇವ ಟಿಟ್ಟಿಭಾತ್ || ೨೧ ||

† ೯. ಬೇಡ, ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಕಪಿ

* ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನೇಷು ಕಾರ್ಯೇಷು ಬುದ್ಧಿರ್ಯಸ್ಯ ನ ಹೀಯತೇ |
ಸ ನಿಸ್ತರತಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಯಥಾ ಜೀವತಿ ವಾನರೀ || ೨೨ ||

* ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗತೈ ಶ್ಚಾಪಿ ಕೃತಘ್ನೋ ನೋಪಭುಜ್ಯತೇ |
ನಿಷಾದಂ ಪಶ್ಯ ಪಾಪಿಷ್ಠಂ ವ್ಯಾಘ್ರೇಣ ಪರಿವರ್ಜಿತಂ || ೨೩ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಮಿತ್ರಘ್ನಂ ಸಮಯಾದ್ಭ್ರಷ್ಟಂ ಕೃತಘ್ನಂ ಬಹುಕಿಲ್ಬಿಷಂ |
ನ ಭಕ್ಷಯಾಮಿ ತ್ವಾಂ ಪಾಪ ಗಚ್ಛ ಶೀಘ್ರಂ ಮಮಾಗ್ರತಃ || ೨೪ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

† ೧೦. ಕೃತಜ್ಞ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕೃತಘ್ನ ಮನುಷ್ಯನೂ

* ನರಾಃ ಕೃತಘ್ನಾಃ ಪಾಪಿಷ್ಠಾ ನ ಮೃಗಾ ನ ಚ ಪನ್ನಗಾಃ |
ನರೇಣ ದೂಷಿತೋ ವಿಪ್ರೋ ಭೋಗಿನಾ ಪರಿಮೋಚಿತಃ || ೨೫ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ವ್ಯಾಘ್ರವಾನರಸರ್ಪಾಣಾಂ ಯನ್ಮಯಾ ನ ಕೃತಂ ವಚಃ |
ತೇನ ಕೂಪಾಪನೀತೇನ ಮನುಷ್ಯೇಣಾಸ್ಮಿ ವಂಚಿತಃ || ೨೬ ||

ಮಾನುಷೇಷು ಕೃತಂ ನಾಸ್ತಿ ತಿರ್ಯಕ್ಷ್ವೇವ ಕೃತಂ ವರಂ |
ವ್ಯಾಘ್ರವಾನರಸರ್ಪಾಣಾಂ ಕೃತ ಮೇವ ಸ್ಮರಾಮ್ಯಹಂ || ೨೭ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು.

೧೧. ಸತ್ತ ಹುಲಿಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ ವೈದ್ಯನ ಕಥೆ

ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವೈದ್ಯನು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾವಿನಿಂದ ಕಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ 'ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಣವು ಇದೆ. ನೋಡೋಣ ನಾನು ಕಲಿತಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯ ಬಲದಿಂದ ಹುಲಿಯು ಸ್ವಸ್ಥ

ವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ವಿಷಬಾಧೆಯು ನಿವಾರಣವಾದನಂತರ ಹುಲಿಯು ಎದ್ದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ ವೈದ್ಯನನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ ಹಸಿವನ್ನು ಶಮನಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು.

* ಕೃತಘ್ನೋ ವಿಹಿತಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ತಾರ ಮಪಿ ಪೀಡಯೇತ್ |
ನಾಶಯತ್ಯಧಮೋ ವೈದ್ಯಂ ವ್ಯಾಘ್ರಃ ಸ್ವಂ ಜೀವಕಂ ಯಥಾ || ೨೮ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ನವಂ ಜ್ಞಾನಂ ನವಂ ವಿತ್ತಂ ನವೈಶ್ವರ್ಯಂ ಚ ಯೌವನಂ |
ಪಂಡಿತಾನಪಿ ಬಾಧಂತೇ ಕಿಂ ಪುನ ಸ್ತಾನಪಂಡಿತಾನ್ || ೨೯ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವು ಇದೆ.

†೧೨. ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗೂಡನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ ಕಪಿಯ ಕಥೆ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಹಸ್ತಪಾ ದಸಮಾಯುಕ್ತೋ ದೃಶ್ಯಸೇ ಪುರುಷಾಕೃತಿಃ |

ಹಸ್ತವಾ ನ್ಪಾದವಾಂಶ್ಚೈವ ಮತಿಮಾಂಶ್ಚೈವ ವಾನರ |
ಶೀತವಾತಪರಿತ್ರಾಣೀಂ ಕಿಂ ಕುಟೀಂ ನ ಕರಿಷ್ಯಸಿ || ೩೦ ||

ನಾನಮ್ಯಂ ನಮ್ಯತೇ ಕಾಷ್ಠಂ ನ ಶಸ್ತ್ರಂ ಕ್ರಮತೇ ಶ್ಮನಿ |
ಸೂಚೀಮುಖಿ ವಿಜಾನೀಹಿ ನಾಶಿಷ್ಯೇ ಹಿತಮುಚ್ಯತೇ || ೩೧ ||

ಎಂಬ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವವು. ಎರಡನೇ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ವಸುಭಾಗನೂ ಹೇಳಿದ ನೆಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

೧೩. ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಕಪಿಯು ರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದದ್ದು

ಮಧುರಾ ನಗರದ ರಾಜನು ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಓಡ್ಯಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡು 'ಯಾರೂ ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೋ' ಎಂದು ಖಡ್ಗಧಾರಿಯಾದ ತನ್ನ ಅನುಚರನಾದ ಕಪಿಗೆ ಹೇಳಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದುಂಬಿಯು ರಾಜನ ಕಂಠದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನಾ ಕುಸುಮ ಗ್ರಥಿತವಾದ ಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಈ ದುಂಬಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕಪಿಯು ದುಂಬಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಈ ಏಟಿನಿಂದ ರಾಜನು ಮೃತನಾದನು.

* ಪರಮಃ ಪಂಡಿತಃ ಶತ್ರು ರ್ನತು ಮಿತ್ರ ಮಪಂಡಿತಃ |
ಪಶ್ಯ ವಾನರಮೂರ್ಖೇಣ ರಾಜಪುತ್ರೋ ವಿನಾಶಿತಃ || ೩೨ ||

† ೧೪. ಮರಿಗಳನ್ನು ತುಳಿದ ಆನೆಯನ್ನು ಗುಬ್ಬಿಗಳು, ಕಾಗೆ ಮೊದಲಾದುವು ನಾಶಮಾಡಿದ ಕಥೆ

* ಉತ್ಸಾಹವಂತಃ ಪುರುಷಾ ದುರ್ಬಲಾ ಬಲಿನಂ ರಿಪುಂ |
ಹನಿಷ್ಯನ್ತಿ ಹಿ ಸಂಯಾತಾ ಯಥೈತೇ ಪಂಚ ಕುಂಜರಂ || ೩೩ ||

ಕಾಕಶ್ಚ ದ್ರುಮಕುಟ್ಟಶ್ಚ ಮಂಡೂಕೋ ನೀಲಮಕ್ಷಿಕಃ |
ಲಟ್ವಯಾ ಸಹ ಪಂಚೈತೇ ಗಜಂ ಜಘ್ನು ರುಪಾಯತಃ || ೩೪ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಯಃ ಪುತ್ರಮರಣಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಶೋಕಗ್ರಸ್ತ ಷಡಿಂದ್ರಿಯಃ |
ಶತ್ರುಷ್ವ ಶಕ್ತವೀರ್ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಶು ಮರಣಂ ವರಂ || ೩೫ ||

ಶ್ರೇಯೋ ನರಸ್ಯ ಮರಣಂ ಭೀರೋಃ ಶತ್ರುಷ್ವಶಕ್ತ ವೀರ್ಯಸ್ಯ |
ಕಿಂ ತಸ್ಯ ಜೀವಿತಫಲಂ ಪರಿಭವ ಶೋಕಾಭಿಭೂತಸ್ಯ || ೩೬ ||

ನಾತಿಕ್ರಾಂತಾನಿ ಶೋಚೇತ ಪ್ರತ್ಯುತಾ ನ್ಯಾಗತಾನಿ ಚಿಂತ್ಯಾನಿ |
ಶೋಚನ್ನತೀತಮರ್ಥಂ ನ ಚ ಲಭತೇ ತೇತು ನೈವ ಲಭ್ಯಂತೇ || ೩೭ ||

ನದೀ ಗತಜಲಾ ಕ್ವಾಪಿಸ್ಯಾಚ್ಚೇದ್ ವರ್ಷಶತಾದಪಿ |
ಸ್ಥಾನಂ ತತ್ರ ನ ಕುರ್ವೀತ ಪುನರಾಗಮ ಶಂಕಯಾ || ೩೮ ||

ಏವಮೇವ ಮನುಷ್ಯೇಷು ತೇಷು ಪೂರ್ವಾಪಕಾರಿಷು |
ವಿಶ್ವಾಸೋ ಲೋಪಗನ್ತವ್ಯೋ ನದೀ ಗತಜಲಾ ಯಥಾ || ೩೯ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವವು.

೧೫. ಇಂದ್ರನ ಗಿಣಿಯೂ ಮೃತ್ಯುವೂ

ಇಂದ್ರನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ ಒಂದು ಗಿಣಿಯಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಇಂದ್ರನ ಒಡ್ಡೋಲಗಕ್ಕೆ ಯಮನು ಬಂದಾಗ ಗಿಣಿಯು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿತು. ಒಡ್ಡೋಲಗವು ಮುಗಿದನಂತರ ಇಂದ್ರನು ಗಿಣಿಯನ್ನು 'ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ಅವಿತುಕೊಂಡೆ' ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ 'ಮರಣ ಭಯದಿಂದ' ಎಂದು ಗಿಣಿಯು ಹೇಳಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಂದ್ರನು ಗಿಣಿಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಐರಾವತವನ್ನು ಹತ್ತಿ ಯಮಪುರಿಗೆ ಹೋದನು. ಯಮನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿ ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಇಂದ್ರನು 'ಈ ಗಿಣಿಯು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಜರೆ ಮೃತ್ಯುಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಯಮನು 'ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಶಕ್ತನು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕಾಲನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ' ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಲನ ಮನೆಗೆ

ಹೋದರು. ಕಾಲನು ಇವರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿ ಬಂದ ಕೆಲಸವೇನೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ 'ಈ ಗಿಣಿಗೆ ಜರೆ ಮೃತ್ಯುಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡು' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕಾಲನು 'ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗೋಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತರ ಮೂವರೂ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ಸತ್ಕೃತರಾಗಿ 'ಈ ಗಿಣಿಗೆ ಜರೆ ಮೃತ್ಯುಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡು' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿ 'ಅಯ್ಯೋ ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು ನಿರರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಕೇಳಿ ;

ಯದಾ ಶಕ್ರೋ ಯಮಶ್ಚೈವ ಕಾಲಶ್ಚ ಸಹಿತಾ ಸ್ತ್ರಯಃ |
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತಂ ಗಮಿಷ್ಯನ್ತಿ ಮರಿಷ್ಯತಿ ತದಾ ಶುಕಃ || ೪೦ ||

ಎಂದು, ಈ ಗಿಣಿಯ ಆಯುಷ್ಪ್ರಮಾಣವು ಈಗತಾನೆ ನನ್ನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮೂವರೂ ನಿರುತ್ತರರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

೧೬. ಗರುಡನೂ ಆಮೆಯೂ

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆಮೆಗಳು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದವು. ಆಗ ಗರುಡನು ಬಂದು 'ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಆಹಾರವು. ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಆಮೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ 'ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೇ ನಮಗೂ ನಿನಗೂ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವಾಗಲಿ. ನೀನು ನಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪಂದ್ಯವನ್ನು ಓಡು. ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರೆ ನಾವು ನಿನಗೆ ಆಹಾರವಾಗುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದವು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಗರುಡನು ನಕ್ಕು 'ಓಹೋ, ಇವೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಓಡುವವಂತೆ. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಸರಿ' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡು, ಆಮೆಗಳ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಅನಂತರ ಆಮೆಗಳು ಸಮುದ್ರತೀರದ ದಂಡೆಗುಂಟಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗರುಡನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಧ್ಯೆಮಧ್ಯೆ ತಲೆ ಎತ್ತಿ 'ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೇ ನೀನು ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೆಯೇ ಇರುವಿಯಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುನಃ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಆಮೆಯು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿ 'ನೀನು ಪಂದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೋತಿದ್ದೀಯೆ. ನಾವು ಗೆದ್ದೆವು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಗರುಡನು ನಕ್ಕು 'ಹೌದು. ನಾನು ಸೋತೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನನ್ನಿಂದ ನಿಮಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು.

* ಬಾಂಧವಾಃ ಸಹಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಶವರ್ತಿನಃ |
ನಿರ್ಜಯನ್ತಿ ರಣೇ ಶತ್ರೂನ್ ಗರುಡಂ ಕಚ್ಛಪಾ ಯಥಾ || ೪೧ ||

೧೭. ಕರೆಯದಿದ್ದರೆ ಹಾಲಿಲ್ಲ

ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕರೆಯುವ ಹಸುವಿನೊಡನೆ ಬೇಡರ ಶೀಮೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶಬರ ರಾಜನನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ನೋಡುತ್ತಾ ಹಾಲನ್ನೋ ಮೊಸರನ್ನೋ ತುಪ್ಪವನ್ನೋ ಏನಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಆ ರಾಜನು 'ಇದು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಿತು' ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಲೈ ರಾಜನೆ, ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಸುವಿರುವದು ಅದು ಇದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಸುವನ್ನು ಆ ರಾಜನಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಆ ರಾಜನ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಸುವರ್ಣಮಾಷಗಳನ್ನು ಅವನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹಸುವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಶಬರ ರಾಜನು ಹಸುವನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು 'ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ ನನಗೆ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡು', ಎಂದು ಹಸುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಹಸುವು ಏನನ್ನೂ ಕೊಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿತ್ತು. ಪುನಃ ಅದಕ್ಕೆ ಏಟುಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗಲೂ ಅದು ಸುಮ್ಮನಿತ್ತು. ಆ ರಾಜನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿದನು' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಹಸುವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಕಾಡಿಗೆ ಅಟ್ಟಿದನು.

* ಅಕ್ರಮೇಣಾನುಪಾಯೇನ ಕರ್ಮಾರಂಭೋ ನ ಸಿಧ್ಯತಿ |
ದಧಿಸರ್ಪಿಃ ಪಯಾಂಸೀವ ಶಬರಸ್ಯ ಯಥಾ ಹಿ ಗೋಃ || ೪೨ ||

೧೮. ಹುಲಿಯೂ ಪಕ್ಷಿಯೂ

ಒಂದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲಿಯು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಅದರ ಹಲ್ಲುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಎಲುಬು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ನೋವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಒಂದು ಮರದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ನರಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ಮರಕುಟಿಗ ಪಕ್ಷಿಯು 'ಎಲೈ ಹುಲಿಯೇ, ಏಕೆ ವ್ಯಥೆಪಡುತ್ತಿಯೇ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ಹುಲಿಯು ಎಲುಬಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಎಲೈ ಪಕ್ಷಿಯೇ, ನೀನು ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದರೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಬಹಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಪಕ್ಷಿಯು 'ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತೆರೆದ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಎಲುಬಿನ ಚೂರನ್ನು ಕಿತ್ತುಬಿಸುಟಿತು. ತದನಂತರ ಹುಲಿಯು ಸ್ವಸ್ಥವಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಒಂದು ಎತ್ತನ್ನು ಕೊಂದು ತಿನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ

ಮರಕುಟಿಗನು ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೊಡು!' ಎಂದು ಕೇಳಿತು. ಹುಲಿಯು 'ನೀನು ಯಾರು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಪಕ್ಷಿಯು 'ಓಹೊ, ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ನಾನು ಎಲುಬನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಲಿಲ್ಲವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹುಲಿಯು, 'ಎಲೈ, ನನ್ನ ದವಡೆಗಳ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ನೀನು ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾದ ಲಾಭವನ್ನು ಆಶಿಸುವೆಯಾ? ತೊಲಗು ಇಲ್ಲಿಂದ' ಎಂದು ಗದರಿಸಿತು. ಪಕ್ಷಿಯು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹುಲಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಅದರ ಒಂದು ಕಣ್ಣನ್ನು ಕುಟಿಕಿಬಿಟ್ಟು 'ಎಲೈ ಹುಲಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕುಟುಕದೇ ಬಿಟ್ಟಿದೇನೆ, ಅದನ್ನೇ ಲಾಭವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೋ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು.

ಯೇನ ರೋಷಬಲಂ ಮತ್ವಾ ಬಂಧುಮಂತಂ ಪ್ರಪೀಡಯೇತ್ |
ಸ ದೋಷಂ ವ್ಯಾಘ್ರವದ್ಭುಂಕ್ತೇ ದ್ರುಮಕುಟ್ಟಾದ್ಯಥಾಧಮಃ || ೪೩ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ದುಗ್ಧೇ ಪೀತೇಥ ಧೇನ್ವಾ ವಾ ತಿಂದುಕ್ಯಾ ವಾ ಫಲಾಶಿನಃ |
ಉತ್ತೀರ್ಣಸ್ಯ ಚ ನಾವಾ ವಾ ಪುನ ರ್ನಾಸ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ || ೪೪ ||
ಪುನ ರ್ಧೇನ್ವಾಂ ಭವೇದ್ದುಗ್ಧಂ ಪುನಃ ಫಲತಿ ತಿಂದುಕಃ |
ಉತ್ತೀರ್ಣಸ್ಯ ಚ ನಾವಾಪಿ ಪುನ ರಸ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನಂ || ೪೫ ||
ಸದಾ ಶೋಣಿತಭಕ್ಷಸ್ಯ ಸರ್ವಜೀವಾನುಪಾತಿನಃ |
ದಂಷ್ಟ್ರಾಂತರವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಕಿಂ ನು ಲಾಭಂ ನ ಮನ್ಯಸೇ || ೪೬ ||
ಶಕ್ತಶ್ಚಾಹಂ ಸಮರ್ಥಶ್ಚ ಉಭೇ ನೇತ್ರೇ ನಿಪಾತಿತುಂ |
ಏಕನೇತ್ರವಿನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ಲಾಭ ಮೇತನ್ನು ಮನ್ಯಸೇ || ೪೭ ||

ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ.

೧೯. ವಿಧಿಲಿಖಿತವನ್ನು ಯಾರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು

ಉಜ್ಜಯಿನೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪಟುತಸ್ಕರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಳ್ಳನು ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಶಿವಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದಯೆಯಿಂದ ಅವನು ತನಗೆ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರ ನಗರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸುವಟವೆಂಬ ಆಲದ ಮರದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಗರದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲೇಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಆ ನಗರಕ್ಕೆ ನೂರು ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಮೃತ್ಯುವು ಪರಮಸುಂದರಿಯಾದ ಯುವತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಸರು

ವಸುಮತಿ ಎಂದೂ, ತಾನು ಅನಾಥಳೆಂದೂ ಇವನನ್ನು ನಂಬಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿತು. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಾದನಂತರ ಆ ಹೆಂಗಸು ನಿತ್ಯವೂ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕಳ್ಳನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಬಂಧುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇರುವರೆಂದೂ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಬಹಳ ಉತ್ಕಂಠಿತಳಾಗಿದ್ದೇನೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಅವನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿದಳು. ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇವರ ಗಾಡಿಯನ್ನು ರಾಜಪುರುಷರು ತಡೆದು ಕಳುವಾದ ಒಂದು ಆಡನ್ನು ತಾವು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಗಾಡಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸದೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. 'ನಾನು, ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರವೇ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವರು' ಎಂದು ಇವನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ಅವರು ಗಾಡಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದರು. ಆಗ ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬದಲು ಒಂದು ಆಡು ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿ, ಇವನೇ ಕಳ್ಳನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುವಟವೆಂಬ ಆಲದ ಮರಕ್ಕೆ ಇವನನ್ನು ನೇಣುಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ಕಳ್ಳನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಾಗ್ಯೂ ವಿಧಿಲಿಖಿತವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

* ತೇನ ನಾಸ್ಮಿನ್ ಗತೇ ಮೃತ್ಯುರಿತಿ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ನ ಮುಚ್ಯತೇ |
ಜಾನನ್ನಪಿ ಗತೋ ನಾಶಂ ಸುವಟೇ ಪಟುತಸ್ಕರಃ || ೪೮ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಕವಿತ್ವಮಾರೋಗ್ಯಮತೀವ ಮೇಧಾ
ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪ್ರಿಯತ್ವಂ ಕನಕಸ್ಯ ಲಾಭಃ |
ಸ್ವಪ್ನೇಷು ತಥ್ಯಂ ಸ್ವಜನೇಷು ಪೂಜಾ
ಸ್ವರ್ಗಚ್ಯುತಾನಾಮಿಹ ಚಿಹ್ನಮೇತತ್ || ೪೯ ||

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಿಯಃ ಪುತ್ರಃ ಪುತ್ರಾದಪಿ ಧನಂ ಪ್ರಿಯಂ |
ಧನಾದಪಿ ಪ್ರಿಯಾಃ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪ್ರಾಣಾದಪ್ಯಂಗನಾಃ ಪ್ರಿಯಾಃ || ೫೦ ||

ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಂ ಲಭತೇ ವಿತ್ತಮಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಂ ನ ಲಭ್ಯತೇ |
ವಿಹಿತೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾನ್ ಮೃತ್ಯುಂ ಸುವಟೇ ಪಟುತಸ್ಕರಃ || ೫೧ ||

ಎಂಬ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇರುವುವು.

† ೨೦. ಮೂರು ಮತ್ಸ್ಯಗಳ ಕಥೆ

* ಅನಾಗತವಿಧಾತಾ ಚ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಶ್ಚ ಯಃ |
ದ್ವಾವಿಮೌ ಸುಖ ಮೇಧೇತೇ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯೋ ವಿನಶ್ಯತಿ || ೫೨ ||

ದೈವಂ ಮತ್ವಾ ನಿರುತ್ಸಾಹೋ ಧ್ರುವಂ ನಾಶಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ |
ದೈವಂ ಮತ್ವಾ ಯಥಾ ನಷ್ಟೋ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ || ೫೩ ||

೨೧. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ರಾಜನ ಕಥೆ

ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಿಯಲ್ಲಿ ಅನರಣ್ಯನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ನಾಗರಾಜನು 'ನಿನಗೆ ಪಶುಪಕ್ಷ್ಯಾದಿಗಳ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗಲಿ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಹೇಳಿದರೆ ನೀನು ಸಾಯುತ್ತೀಯೆ' ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಒಂದು ದಿನ ರಾಜನು ಕಲಹಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು ಹಲ್ಲಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ನಗುವು ಬಂತು. ಅವನ ರಾಣಿಯು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ 'ನೀನು ಏತಕ್ಕೆ ನಗುತ್ತೀ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ರಾಜನು 'ಇದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ನನಗೆ ಆ ಕ್ಷಣ ಮೃತ್ಯುವು' ಎಂದು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ಕೇಳದೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕೆಂದು ರಾಣಿಯು ಪೀಡಿಸಿದಳು. ಸ್ತ್ರೀ ಮೋಹದಿಂದ ರಾಜನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮಾರನೇ ದಿವಸ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜನು ತನಗಾಗಿ ಚಿತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಾಡು ಗಂಡಿಗೆ 'ನನಗೆ ಎಳಸಾದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಂದುಕೊಡು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಂಡು 'ನೀನು ಸತ್ತುಹೋದರೂ ನಾನು ತಂದುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನೇನು ರಾಜನಂತೆ ಬುದ್ಧಿಹೀನನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆಯೋ. ನೀನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ನನಗೆ ಹೆಂಡತಿಯರು ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು 'ಇದು ನಿಜವೇಯೆ. ನನಗೂ ಕೂಡ ಒನಪು ಒಯ್ಯಾರಗಳಿಂದಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಹೆಂಡತಿಯರಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಆ ರಾಣಿಗೆ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕುಯ್ಯಿಸಿ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನು.

* ಉತ್ತಮಾಧಮ ಮಧ್ಯಾನಾಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ವಚನಂ ಬುಧೈಃ |
ತತ್ರ ಚಾತ್ಮಹಿತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಬಸ್ತವಾಕ್ಯಂ ಯಥಾ ನೃಪಃ || ೫೪ ||

೨೨. ಪಕ್ಷಿಪ್ರಕರಣ: ಮುಖಕಥೆ: ಪಕ್ಷಿಗಳು ರಾಜನನ್ನು ವರಿಸುವುವು

ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಹಂಸ, ಕಾರಂಡವ, ಚಕ್ರವಾಕ, ಬಕ, ಶುಕ, ಜೀವಂಜೀವಕ, ಮಯೂರ, ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿದ್ದವು. ಆಗ ಕೆಲವು ಪಕ್ಷಿಗಳು 'ಅಹೋ! ಈಗ ಬಲಿಷ್ಠನು ದುರ್ಬಲನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದವು. ಆಗ ಶುಕವು 'ನಾವು ರಾಜನೊಬ್ಬನನ್ನು ಆರಿ

ಸೋಣ. ರಾಜನಿದ್ದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದುರ್ನಡತೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಅನುಮೋದಿಸಿದವು. ಆಗ ರಾಜನಾಗಲು ಯಾರು ಅರ್ಹನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಎದ್ದಿತು. ಕ್ರೌಂಚವು ಹೇಳಿತು "ಹಂಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೋಣ." ಆಗ ಒಂದು ಕಾಗೆಯು ಎದ್ದುನಿಂತು 'ಹಂಸಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ? ನಮ್ಮಷ್ಟು ದೂರ ಕೂಡ ಹಾರಲಾರವು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಅನಂತರ ಹದ್ದನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯು ಹೇಳಿತು. ಈ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಪಕ್ಷಿಯು ವಿರೋಧಿಸಿತು. ಅನಂತರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಾಗೆಯನ್ನೂ ಜೀವಂಜೀವಕವನ್ನೂ ಶುಕವನ್ನೂ ಬಕವನ್ನೂ ಚಾತಕವನ್ನೂ ಗೂಬೆಯನ್ನೂ ಕೋಗಿಲೆಯನ್ನೂ ಕುರರವನ್ನೂ, (ಪುನಃ) ಕಾಗೆಯನ್ನೂ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸಲಹೆಗಳು ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇತರ ಕೆಲವು ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಕೊನೆಗೆ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಗರುಡನೇ ರಾಜನಾಗಲು ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದವು.

ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ—

> ಸರ್ವಲೋಕೈಕಕರ್ತಾರಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಗರುಡಧ್ವಜಂ |
> ಪಕ್ಷಿಪ್ರಕರಣಂ ವಕ್ಷ್ಯೇ ನವಮಾರ್ಗಾಶ್ರಿತಂ ಹಿತಂ || ೫೫ ||

ಎಂಬ ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವೂ ಈ ಮುಖಕಥೆಯಲ್ಲಿ

> ಬಲವಾನ್ದುರ್ಬಲಂ ಹಂತಿ ಹೀನಾನ್ಘ್ನಂತಿ ತಥಾವರಃ |
> ಭೂಮೌ ಯಥಾ ನರಾಃ ಸರ್ವೇ ಹೀನಾನ್ ಹಂತಿ ತಥಾವಯಃ || ೫೬ ||

> ಅರಾಜಕೇಷು ಲೋಕೇ ಸ್ಮಿಂಸ್ತಸ್ಮಾದ್ರಾಜಾ ವಿಧೀಯತಾಂ |
> ರಾಜಾ ರಾಜ್ಯೇ ಚಿರಂ ರಕ್ಷಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಸ್ವರ್ಗಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ || ೫೭ ||

ಎಂಬ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇರುವುವು.

೨೩. ಹಂಸವು ಕಾಗೆಯನ್ನು ಹಾರುವದರಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುವದು

ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ 'ಹಂಸಗಳಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ. ದೂರ ಹಾರಲಾರವು' ಎಂದು ಕಾಗೆಗಳಿಂದ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಒಂದು ಹಂಸವು 'ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗಲೇ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡೋಣ. ಕಾಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾರುವ ಒಂದು ಕಾಗೆಯು ಒಂದು ಹಂಸದೊಡನೆ ಹಾರಲಿ. ಯಾರು ಗೆಲ್ಲುವರೆಂಬುದು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದರಂತೆ ಒಂದು ಕಾಗೆಯೂ, ಒಂದು

ಹಂಸವೂ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಹಾರಲು ಹೊರಟು ಕಾಗೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾ 'ಅಯ್ಯೋ, ನಾನು ಸತ್ತೆನು' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡಿತು. ಹಂಸವು ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಂಸವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದುವು.

* ದರ್ಪಾದನವಬುದ್ಧಾತ್ಮಾ ವಿಗೃಹ್ಯ ಬಲವತ್ತರೈಃ |
ಪರಾಭವ ಮವಾಪ್ನೋತಿ ಹಂಸೈರ್ಧ್ವಾಂಕ್ಷ ಇವಾರ್ಣವೇ || ೫೮ ||

ಪರುಷೋ ನೈವ ವಕ್ತವ್ಯಃ ಶತ್ರಾವಪಿ ಕದಾಚನ |
ವಿಕ್ರುಷ್ಟಂ ವಾಯಸಂ ಪಶ್ಯ ಹಂಸೇನ ವಿನಿಪಾತಿತಂ || ೫೯ ||

೨೪. ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿಂಸೆಮಾಡುವುದು

ರಕ್ತಕರ್ಣನೆಂಬ ಗೃಧ್ರರಾಜನಿಗೆ ಒಂದು ಹುಲಿಯೂ, ಒಂದು ನರಿಯೂ, ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಭಯಪಡಿಸಿ, 'ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ!' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ, ಮೃಗಗಳನ್ನೂ ರಾಜನಿಗೆಂದು ಹೇಳಿ ತಾವೇ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು ಕ್ಷಯಹೊಂದಿದವು.

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ರಕ್ತಕರ್ಣೋ ಮಹಾರಾಜೋ ಮಾತ್ಯಃ ಸರ್ಪಮಾತುಲಃ |
ಸೇನಾಪತಿಶ್ಚ ಪಿಂಗಾಕ್ಷ ಸ್ತತ್ ಪುನರ್ನ ಚಿರಂ ಭವೇತ್ || ೬೦ ||

ಸೇನಾಪತೌ ನೃಪೇಮಾತ್ಯೇ ದುಷ್ಟೇ ಸತ್ಯಚಿರಾದ್ ಧ್ರುವಂ |
ವಿನಶ್ಯನ್ತಿ ನರಾಃ ಸರ್ವೇ ಗೃಧ್ರಾನ್ ಮೃಗಗಣಾ ಇವ || ೬೧ ||

ಎಂಬ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು. ಇವು ವಸುಭಾಗಪ್ರೋಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

† ೨೫. ಕಪಿಂಜಲವೂ, ಮೊಲವೂ, ಹುಲಿಯೂ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಕ್ಷುದ್ರ ಮರ್ಥಹರಂ ಚಾಪಿ ನ ವಿವಾದಂ ಸಮಾಚರೇತ್ |
ಉಭಾವಪಿ ವಿನಶ್ಯೇತಾಂ ಯಥಾ ಶಶಕಪಿಂಜಲೌ || ೬೨ ||

ಕ್ಷುದ್ರ ಮರ್ಥಪತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ದ್ವಾವಪಿ ವ್ಯವಹಾರಿಣೌ |
ಸಮಮೇವ ವಿಪದ್ಯೇತೇ ಯಥಾ ಶಶಕಪಿಂಜಲೌ || ೬೩ ||

ಎಂಬ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಇರುವವು. ಇದು ವಸುಭಾಗಪ್ರೋಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

೨೬. ಜೀವಂಜೀವಕ ಪಕ್ಷಿಯ ಕಥೆ

ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿಗೆ ಕುಷ್ಠರೋಗವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ವೈದ್ಯನು 'ಜೀವಂಜೀವಕ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ತರಿಸಿದರೆ ನಾನು ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ಗುಣಮಾಡುವೆನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ರಾಜನು ಬೇಡರನ್ನು ಕರೆಸಿ 'ಒಂದು ಜೀವಂಜೀವಕ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನಿ, ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಜೀವಂಜೀವಕವು ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಲೆಯನ್ನು ಬೀಸಿದನು. ಒಂದು ಜೀವಂಜೀವಕವು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಬಲೆಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಜೊತೆಗಾರನಾದ ಬಕಪಕ್ಷಿಯು ಬಲೆಗೆ ಬೀಳಲಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾನೂ ಬಿತ್ತು. ಬೇಡನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಅದು ಅವನಿಗೆ 'ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಿನಗೆ ಎಂಟು ಮಣ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಬೇಡನಿಗೆ ಅದರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅದನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ರಾಜವೈದ್ಯನು ಆ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ರಾಜನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿ ತೀರ್ಥೋದಕದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಗುಣವಾಯಿತು. ಅವನು ಬೇರೆ ಯಾವ ಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ವೈದ್ಯನಿಗೆ ನೂರು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನೂ, ಬೇಡನಿಗೆ ಒಂದು ಮಡಕೆ ತುಂಬ ಧಾನ್ಯವನ್ನೂ, ಹಣವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಗ ಜೀವಂಜೀವಕವು ಅರಮನೆಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು—

ತ್ರಯೋ ಮೂರ್ಖಾ ಮಹಾರಾಜ ಕೃತ್ಸ್ನೇ ಸ್ಮಿನ್ ಪೃಥಿವೀತಲೇ |
ಭವಾನ್ ಶಾಕುನಿಕಶ್ಚಾಹಂ ಜೀವಂಜೀವಕ ಏವ ಚ || ೬೪ ||

ಏತಕ್ಕೆನ್ನುವೆಯೋ ? ಬಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಅದರೊಳಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮೂರ್ಖನು. ಎಂಟು ಮಣ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಬೇಡನು ಮೂರ್ಖನು. ನಿನ್ನ ಕೈಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ನೀನೂ ಮೂರ್ಖನು. ನನ್ನ ಮಾಂಸವನ್ನು ನೀನು ತಿಂದಿದ್ದೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಮುಪ್ಪೂ ಮೃತ್ಯುವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಾರಿಹೋಯಿತು.

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಪ್ರಮಾದೋ ನೈವ ಕರ್ತವ್ಯೋ ನರೇಣ ಶುಭಮಿಚ್ಛತಾ |
ಪ್ರಮಾದಾ ಚ್ಯೋಚತೇ ರಾಜಾ ಜೀವಂಜೀವಕತೋ ಯಥಾ || ೬೫ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಇರುವದು. ಇದು ವಸುಭಾಗ ಪ್ರೋಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

೨೭. ಮುಯ್ಯಿಗೆ ಮುಯ್ಯಿ ; ಗಿಣಿಯ ಪ್ರತೀಕಾರ

ಸುರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಕಥನನೆಂಬ ರೂಪವಂತನಾದ ವೈಶ್ಯಕುಮಾರನಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ದೇವಕನ್ಯೆಯಂತೆ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರಿಯಾದ ಗುಣವತಿಯೆಂಬ ವೈಶ್ಯಕನ್ಯೆಯನ್ನು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿದನು. ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವಳಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಅವಳ ರೂಪವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ನಾನ ಭೋಜನಾದಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ಧರ್ಮಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಗುಣವತಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯು 'ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಹೇಶ್ವರನು ಸ್ವಯಂ ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನಿಗೆ ನನ್ನ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಸ್ವಾಮಿಗೆ ಬಹಳ ಕೋಪಬಂದಿತು. ಅವನು ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಈ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನು ಮಗನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಸುಕಥನನಾದರೋ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ದಿನ ದಿನಕ್ಕೂ ಕೃಶವಾಗುತ್ತಾಬಂದನು. ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಗೃಹಬಲಿ ಎಂಬ ಚತುರ ವಾದ ಗಿಣಿ ಇತ್ತು. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇದು ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿತು. ಮತ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು 'ಇದಕ್ಕೆ ನೀನು ಏಕೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವೆ. ಆ ಕನ್ಯೆಯು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಮಾರನೆಯದಿವಸವೇ ಅದು ಮಹೇಶ್ವರನ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯು ಬಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಾಗ 'ಎಲೈ, ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಿನ್ನ ಮಗಳಾದ ಗುಣವತಿಯನ್ನು ಸುಕಥನನಿಗೆ ಕೊಡು. ಅವನು ನನ್ನ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು, ಶಾಪದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹರ್ಷಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಸುಕಥನನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು.

ಒಂದು ದಿವಸ ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಯಕಲಹವಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ

ಗುಣವತಿಯು 'ಏತಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನೀನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ. ಮಹೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆನೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಸುಕಥನನು ನಕ್ಕು 'ಎಲೈ, ಮುಗ್ಧೆಯೇ ಮಹೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ನನಗೋಸ್ಕರ ನನ್ನ ಗಿಣಿಯು ಮಾಡಿದ ತಂತ್ರವು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಗುಣವತಿಗೆ ಬಹಳ ಅವಮಾನವಾಗಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅವನು 'ಇರಲಿ, ಎಲೈ ಗಿಣಿಯೇ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದುಕೊಂಡು ಉಪಾಯದಿಂದ ಗಿಣಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದರ ರೆಕ್ಕೆ ಪುಕ್ಕಗಳನ್ನು ತರಿದು, ತನಗೆ ಅದನ್ನು ಅಡಿಗೆಮಾಡಿ ಬಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಭೃತ್ಯನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಭೃತ್ಯನು ಗಿಣಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಾಮಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವಳು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಡಿಗೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಿಣಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆ ಇಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾದಳು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶುಕವು ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ಬಚ್ಚಲಿನ ರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ನೀರಿನೊಡನೆ ಹರಿದು ಬಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಇತ್ತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆ ಪುಕ್ಕಗಳು ಪುನಃ ಬೆಳೆದನಂತರ ಅದು ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಅಡಿಗೆಯವಳು ಬಂದು ಗಿಣಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೋರೆಕಾಯಿಯನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ, ಸಂಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅದೇ ಗಿಣಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಡಿಸಿದಳು.

ಗಿಣಿಯು ಹಾರಿಹೋದನಂತರ ಇತರ ಗಿಣಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಆ ಹಿಂಡಿಗೆ ತಾನೇ ಒಡೆಯನಾಯಿತು. ಆ ಪಟ್ಟಣದ ರಾಜಪುತ್ರನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಒಂದು ದಿವಸ ನೋಡಿ 'ಎಲೈ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಏಕೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತೀ' ಎಂದು ಕೇಳಿತು. ಅವನು 'ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಗಿಣಿಯು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ 'ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ರಾಜ್ಯವು ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಕೈ ಸೇರುವಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನೀನು ನಮಗೆ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಗಿಣಿಗಳ ಕೊರಳುಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಹೀಗೆ ಗಂಟೆಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟನಂತರ ರಾಜನು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಿಣಿಯು ಹಿಂಡಿನೊಡನೆ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಘಂಟೆಗಳ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಅನಂತರ 'ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಇಗೋ ವಸುಗಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ವಿಮಾನವು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು 'ನನ್ನಿಂದ ಏನಾಗಬೇಕು, ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ. ಅದನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಗಿಣಿಯು 'ನೀನು ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡು. ನಾವು ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗನು ಇಂದ್ರ ಭಕ್ತನು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ರಾಜನಾದ ಕೂಡಲೆ ಗಿಣಿಯನ್ನು ಕರೆದು 'ನಿನ್ನಿಂದ ನನಗೆ ಉಪಕಾರವಾಯಿತು. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಗಿಣಿಯು 'ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ವೈಶ್ಯ ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಬೋಳಿಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ರಾಜನು ಹೇಳಿ ಪುತ್ರದಾರಸಹಿತನಾದ ಶಿವಸ್ವಾಮಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಬೋಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಗಿಣಿಯು—

ತ್ವಯಾ ಮೇ ಲುಂಛಿತೌ ಪಕ್ಷೌ ಮಯಾ ತೇ ಮುಂಡಿತಂ ಶಿರಃ |
ಕೃತೇ ಪ್ರತಿಕೃತಂ ಕಾರ್ಯಂ ಮುಂಡನೇ ಪ್ರತಿಮುಂಡನಂ || ೬೬ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಶಿವಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಳಿತು.

ವೈರಂ ಮತಿಮತಾ ನೈವ ಕಾರ್ಯ ಮಾತ್ಮಹಿತೈಷಿಣಾ |
ಕುರ್ವನ್ ಮತಿಮತಾ ವೈರಂ ವಣಿಕ್ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತು ಮುಂಡನಂ || ೬೭ ||

೨೮. ಗಿಣಿಯೂ ಹಾವೂ

ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಧುಕವೃಕ್ಷದ ಪೊಟರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಗಿಣಿಯು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಮರದ ಪೊಟರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸರ್ಪವು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಬೇಡನು ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಗಿಣಿಯ ಮರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಾರಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾವಿನ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿವಸ ಗಿಣಿಯು ಹಾವನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಿತು: "ಈ ಪಾಪಿಯು ನಿನ್ನ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಮರದ ಪೊಟರೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿದೆಯೆಂದು ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅವನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಕಚ್ಚು." ಹಾವು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿತು. ಬೇಡನು ಸತ್ತುಹೋದನು.

* ಘಾತಿತಃ ಶತ್ರುಣಾ ಶತ್ರು ರ್ಮಿತ್ರಂ ಮಿತ್ರೇಣ ಕೋಪಿತಂ |
ಶುಕ್ಯಾ ತು ಮಾರಿತಃ ಶತ್ರು ರ್ನೀತಿಯುಕ್ತೇನ ಕರ್ಮಣಾ || ೬೮ ||

೨೯. ನಾಲ್ಕು ಮೂಢರಾಜರ ಕಥೆ

ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ಚಂದನವನಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು. ಒಣಗಿಹೋದ ಮರಗಳನ್ನೂ ಬಿದ್ದುಹೋದ ಮರಗಳನ್ನೂ ಅವನು ವಿಕ್ರಯಿಸಿ ಬಹುವಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಅವನ ನಂತರ ಒಡೆಯನಾದ ರಾಜನಾದರೋ ಚಂದನವನವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕತ್ತರಿಸಿ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜನು ಇದ್ದಬದ್ದ ಹಣಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ರಥ, ತುರಗ, ಪದಾತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅದೆಲ್ಲಾ ನಾಶವನ್ನೈದಿತು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಜನು ಅನೇಕ ಮತ್ಸ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದ ಒಂದು ಕೆರೆಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಅವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ರಾಜನ ಅಡಿಗೆಮನೆಗೆ ನೂರು ಮೀನುಗಳನ್ನು ತಲಪಿಸಿ ತಾನೂ ಒಂದು ಮೀನನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಅಪನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಇವನ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೂ, ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮೂರನೆಯವನನ್ನೂ ಈ ರೀತಿ ನೂರು ಜನರನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಮೀನುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವರಿಂದಲೇ ತಿನ್ನಲ್ಪಟ್ಟು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೀನೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಸು ವಿತ್ತು. ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳಿಂದ ಅಪಾಯವಾಗದಿರಲೆಂದು ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡದೆ ಒಳಗೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಹಸುವು ಬಡವಾಗಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು.

* ಚಂದನವನ ಮತಿಲೋಭಾ ದತ್ವಾದಾನಾ ದ್ಧನಸ್ಯ ಕೋಶರ್ಥಿಃ |
ಅಧ್ಯಕ್ಷೈ ರ್ಝಷನಿಕರೋ ಗೌ ರಪ್ಯತಿರಕ್ಷಣಾ ನ್ನಷ್ಟಾ || ೬೯ ||

೩೦. ನಾಳಿಕೇರಬಕದ ಕಥೆ

ದೊಡ್ಡ ಅಡವಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸರಸ್ಸಿತ್ತು. ಆ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಕಗಳ ಒಂದು ಹಿಂಡು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸರಸ್ಸಿನ ನೀರು ಬತ್ತಿಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ಬಕವು 'ಈ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ನೀರಿರುವುದು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ಸರಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗೋಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಇತರ ಬಕಗಳೂ ಒಪ್ಪಿ ಎಲ್ಲ ಬಕಗಳೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋದವು. ಒಂದು ಬಕವು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು. ಒಂದು ದಿವಸ ಅದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಬಕಗಳ ಹಿಂಡನ್ನು ನೋಡಿ, 'ಎಲೈ ಬಕಗಳಿರಾ, ನೀವು ಬಹುದೂರದಿಂದ ಬಂದು ದಣಿದಿದ್ದೀರಿ. ಈ ದಿವಸ ನನ್ನ ಅತಿಥಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಈ ಸರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ

ಮೀನುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ನಾಳೆ ದಿವಸ ಮುಂದೆಹೋಗಿ ' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಆ ಬಕಗಳ ಹಿಂಡು ಹಾಗೆಯೇಮಾಡಿತು. ಮಾರನೇದಿವಸ ಆ ಹಿಂಡು ಹೋದಮೇಲೆ ಈ ಬಕವು ತನ್ನ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸರಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹುಡುಕಿದರೂ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮೀನೂ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಿತಾಪ ಪಡುತ್ತಾ ತೆಂಗಿನ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು 'ಹೀಗಾಯಿತಲ್ಲಾ ' ಎಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

* ಅಲ್ಪಸಾರೋಽಪಿ ಯೋ ಮೋಹಾದ್ವಿಸ್ತಾರಂ ಕರ್ತುಮಿಚ್ಛತಿ |
ಪಶ್ಚಾಚ್ಛೋಚತಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿರ್ನಾಲಿಕೇರಬಕೋ ಯಥಾ ||೭೦||

೩೧. ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಥೆ

ಒಂದು ಬೆಕ್ಕು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಗುಡ್ಡೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಾ ಒಂದು ಇಲಿಯ ಬಿಲದ ಮುಂದೆ ಕೂತಿತ್ತು. ಇಲಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದಾಗ ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಬೆಕ್ಕು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದ ಇಲಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಕೊಂಚಕಾಲ ಕಳೆಯಲಾಗಿ ಇಲಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಇದೇನು; ಯಾವ ಉಪದ್ರವವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನಮ್ಮ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಜಾತಿಶತ್ರುವಾದ ಈ ಬೆಕ್ಕು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ರೋಮಶನೆಂಬ ಇಲಿಯು ಬೆಕ್ಕಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು. ಬೆಕ್ಕು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿಂದಿತು. ಅದು ಬರದೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ಇತರ ಇಲಿಗಳು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹುಡಿಕಿದಾಗ ರೋಮಶನ ಎಲುಬುಗಳೂ ರೋಮಗಳೂ ಬೆಕ್ಕಿನ ಪುರೀಷದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಇಲಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೆಕ್ಕಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು 'ಇದು ಶೀಲವೂ ಧರ್ಮವೂ ಅಲ್ಲ. ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸು ಇದು; ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವವರ ಪುರೀಷದಲ್ಲಿ ರೋಮಗಳು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಲಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಬಿಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದವು.

* ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮಧ್ವಜೋ ನಿತ್ಯಂ ಸುರಧ್ವಜ ಇವೋಚ್ಛ್ರಿತಃ |
ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಾನಿ ಚ ಪಾಪಾನಿ ಮಾರ್ಜಾರ ಮಿವ ತಂ ತ್ಯಜೇತ್ ||೭೧||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ

ನೇದಂ ಶೀಲಂ ಚ ಧರ್ಮಶ್ಚ ವೃತ್ತಿಹೇತೋ ರಿದಂ ತಪಃ |
ನ ಮೂಲಫಲಭಕ್ಷಸ್ಯ ವಿಪ್ರತ್ವಂ ಭವತಿ ರೋಮಶಾ || ೭೨ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವಿರುವುದು.

೩೨. ನಾವಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಥೆ

ಉತ್ತರಾಪಥದಲ್ಲಿ ಮಧುರೆಯೆಂಬ ನಗರವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಗೋಕಪಿಲನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶೌಚಾಚಾರಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಸುಖದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ನಾವಿಕ[1]ನಿದ್ದನು. ಅವನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಇತರರಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತನಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೋವಿದನಾದ ನಾವಿಕ[2]ನೊಬ್ಬನನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಖೇದಪಟ್ಟು ಆ ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ದೇಶಾಟನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಉತ್ತರ ಮಧುರೆಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಗೋಕಪಿಲನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೇ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಂಗತನಾದನು. ಗೋಕಪಿಲನಿಗೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಆದರವುಂಟಾಗಿ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆಯಲಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಮಧುರೆ

---

[1] ತಂತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಯು ನಾಪಿತ (ಕ್ಷೌರಕ) ನನ್ನು (Barber) ಕುರಿತು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ (ಹೀಗೆಯೇ ತೆಲುಗು ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ) ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬರೆಯುವಾಗ ಅನೇಕರ ಬರಹವು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದರಿಂದ ಅಂಥವರು ಬರೆದ 'ನಾಪಿತ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು 'ನಾವಿಕ' ಎಂದು ಓದುಗರು ಓದಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತ ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ನಾವಿಕನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ 'ನಾವಿಕನ ಉಪಕರಣಗಳು' ಎಂಬ ಮಾತೂ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಮಂಜಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಮಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ, ನಾವಿಕರು ಯಾರ ಪರಿಚರ್ಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು 'ನಾವಿಕನ ಉಪಕರಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾದ ಯಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಯೂ ನಾವಿಕರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಪಿತನಾದರೆ ಚತುರ್ವರ್ಣ ದವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೌರದ ಕತ್ತಿಯೇ ಮೊದಲಾದ 'ನಾಪಿತನ ಉಪಕರಣಗಳು' ಇರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ರೋದ ಕರ್ತೃವು 'ನಾಪಿತ' ಎಂದು ಬರೆದನೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಯಾರೋ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆದದ್ದರಿಂದ ಓದುವವನು 'ನಾವಿಕ' ಎಂದು ಓದಿ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದನೆಂದೂ ನಮಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

[2] 'ನಾವಿಕ' ಎಂಬುದು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಎಂಬುದರ ಬದಲು ತಪ್ಪಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ "ಅಹೊ; ನಮ್ಮ ದಕ್ಷಿಣ ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾವಿಕ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಉತ್ತರ ಮಧುರೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ವಜ್ರಪಾತದಂತಿದ್ದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಾದವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು 'ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬದುಕಿರಬಾರದು. ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದೋ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡಿಯೋ ಹೇಗಾದರೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು' ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಮಾವನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಇವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಗುದ್ದಲಿಯಿಂದ ಅಗೆದು ಅಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ನಾವಿಕರ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನೀನು ಖೇದಮಾಡಬೇಡ; ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಕುಲವೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾದನು.

* ನಾಸಮಾನಃ ಸಮಾನೇನ ಬಂಧುತ್ವ ಮುಪಗಚ್ಛತಿ |
ಉಭೌ ತೌ ನಾವಿಕೌ ಪಶ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಾಧುರೌ || ೭೩ ||

೩೩. ಹುಲಿ, ನರಿ, ಮತ್ತು ಕತ್ತೆ

* ಮೃಗಪಕ್ಷಿಮನುಷ್ಯೇಷು ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯ ಮೇವ ಹಿ ಶೋಭತೇ |
ಜಂಬುಕೇನಾ ತಿಧೃಷ್ಟೇನ ಮೃಗೇಂದ್ರಂ ಪಶ್ಯ ವಂಚಿತಂ || ೭೪ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಆಯುಷ್ಯಂ ಸರ್ವಥಾ ರಕ್ಷ್ಯಂ ಪ್ರಾಣಿನಾ ಮಿಹ ಧೀಮತಾ |
ಅಪ್ಯಲ್ಪಗುಣಸಂಪನ್ನೋ ಜೀವನ್ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ || ೭೫ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

† ೩೪. ಮೊಸಳೆಯೂ ಕಪಿಯೂ

* ಸಾಧು ವಾನರಶಾರ್ದೂಲ ಮತಿಮಾನಸಿ ಸರ್ವಥಾ |
ಶಿಂಶುಮಾರಗೃಹೀತಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ತೇ ಬುದ್ಧಿ ರುತ್ತಮಾ || ೭೬ ||

ಬುದ್ಧಿಸತ್ವಸಮಾಯುಕ್ತೋ ನರೋ ನರ್ಥಾ ದ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ |
ಯಥೈವ ಶಿಂಶುಮಾರೇಣ ಹೃತೋ ಜೀವತಿ ವಾನರಃ || ೭೭ ||

ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನೇಷು ಕಾರ್ಯೇಷು ಬುದ್ಧಿ ರ್ಯಸ್ಯ ನ ಹೀಯತೇ |
ಸ ನಿಸ್ತರತಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಜಲಮಧ್ಯೇ ಕಪಿ ರ್ಯಥಾ || ೭೮ ||

ಅನುಷ್ಠಿತೇಷು ಕಾರ್ಯೇಷು ಯೋ ಗುಹ್ಯಂ ನ ಪ್ರಕಾಶಯೇತ್ |
ಸ ತತ್ರ ಲಭತೇ ಸಿದ್ಧಿಂ ಜಲಮಧ್ಯೇ ಕಪಿ ರ್ಯಥಾ || ೭೯ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ನ ನೀಚಜನಸಂಪರ್ಕ ಮಿಚ್ಛೇ ತ್ಸಾಧುಃ ಸಮಾಹಿತಃ |
ಅಹಂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿನಾ ಬದ್ಧಃ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾ ಪರಿಮೋಚಿತಃ || ೮೦ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿರುವುದು.

೩೫. ಗಜೇಂದ್ರ ಮೋಕ್ಷದ ಕಥೆ

ತ್ರಿಕೂಟಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸರೋವರವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಮೊಸಳೆಯಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಒಂದು ಆನೆಯು ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಾಗ ಮೊಸಳೆಯು ಅದರ ಕಾಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿತು. ಎಷ್ಟು ಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಆನೆಗೆ ಕಾಲನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಆ ಆನೆಯು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲಾಗಿ ಅವನು ಗರುಡಾರೂಢನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ ಆನೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ತದನಂತರ ಮೊಸಳೆಗೂ ಆನೆಗೂ ವೈಕುಂಠಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

* ಹಿತಂ ವಾ ಪ್ಯಹಿತಂ ವಾಪಿ ಯತ್ಕರ್ಮ ಕುರುತೇ ನರಃ |
ತತ್ ಸಾಧುಷ್ವೇವ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಗಜಗ್ರಾಹವ ದೀದೃಶಂ || ೮೧ ||

ಉಭಯೋರಪಿ ನಿಸ್ತರ್ತುಂ ಶಕ್ತಃ ಸಾಧು ಸ್ತಥಾ ಪದಂ |
ಶತ್ರೋಃ ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ನಿಸ್ತೀರ್ಣೌ ಗಜಗ್ರಾಹೌ ಯಥಾ ಪದಂ || ೮೨ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ

ಏತದುಕ್ತಂ ಮಯಾ ಸರ್ವ ಮೇತತ್ತಥ್ಯಂ ಶುಭಾವಹಂ |
ಭಗವಂತಂ ಪ್ರಪನ್ನೋಸ್ಮಿ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ ಚ || ೮೩ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

೩೬. ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದವೂ ಆನೆಯೂ

ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಡವಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೊಳವಿತ್ತು. ಆ ಕೊಳದ ಸುತ್ತಲೂ ಎರಡು ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಅಂತಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಾಸಾದಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಂಡಪಗೋಪುರಾದಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಅನ್ನಪಾನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವರಂತೆ

ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಕಪಟಿಗಳಾದ ಕ್ಷಪಣಕರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದಗಳಿಗೂ ಆವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರವಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಹವುಂಟಾಗಿ ಅವು ಒಂದನ್ನು ಒಂದು ತಿನ್ನಲು ತೊಡಗಿದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ದುರ್ಬಲ ವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದವು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾಗಜದ ಸೊಂಡಿಲ ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕಿತು. ಇದರಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡ ಆ ಗಜಪತಿಯು ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಓಡಾಡಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಲಚರಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾಶಮಾಡಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮನೆ ಮಂಟಪಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕಷ್ಟವು ಇನ್ನೂ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಆಲದಮರವನ್ನು ಬೀಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿ ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಕೊಡಹಿ ಕೊಡಹಿ ಕೊನೆಗೆ ಒಳಗಿದ್ದ ಹೆಂಟೇಗೊದ್ದವು ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಯಿತು.

ಸರಟಾಃ ಕಲಹಾ ನ್ನಷ್ಟಾ ಶ್ಚಪಲಾಶ್ಚ ದಿಗಂಬರಾಃ |
ತಸ್ಮಾ ತ್ಕಲಹಸಂಸೃಷ್ಟಾ ನ್ದೂರತಃ ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ || ೮೪ ||

ಜಲಜಾತಾಃ ಸ್ಥಲೇ ಜಾತಾ ನಿಹತಾ ಸ್ತೇನ ಹಸ್ತಿನಾ |
ಸ ವಟೋಪಿ ಮಹಾಶಾಖಃ ಕಲಹಾ ನ್ನಿಧನಂ ಗತಃ || ೮೫ ||

† ೩೭. ತೊತ್ತು ಮತ್ತು ಟಗರಿನ ಕಲಹದಿಂದ ಕಪಿಗಳು ನಾಶವಾದ ಕಥೆ

* ದಾಸೀ—ಮೇಷವಿರೋಧೇನ ವಾನರಾ ನಿಧನಂ ಗತಾಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ಕಲಹಸಂಸೃಷ್ಟಾ ನ್ದೂರತಃ ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ || ೮೬ ||

೩೮. ಜೇನುತುಪ್ಪದ ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಉಂಟಾದ ವಿಪ್ಲವ

ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವೆಂಬ ನಗರವುಂಟು. ಆ ನಗರದ ಅಂಗಡಿಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹಳ್ಳಿಯವನು ಜೇನುತುಪ್ಪದ ಗಡಿಗೆ ಇದ್ದ ಒಂದು ಹುರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಗ ದಾರಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡದೆ ಎಡವಿಬಿದ್ದನು. ಜೇನುತುಪ್ಪದ ಗಡಿಗೆಯು ಒಡೆದುಹೋಯಿತು. ಆಗ ಒಂದು ನೊಣವು ಬಂದು ಜೇನುತುಪ್ಪದ ಒಂದು ತೊಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡಿತು. ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಮೇಲಿನಿಂದ ಒಂದು ಜೇಡರಹುಳುವೂ ಜೇಡರಹುಳುವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಹಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದವು. ಹಲ್ಲಿಯನ್ನು ತಿನ್ನ

ಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಗಡಿಯವನ ಬೆಕ್ಕು ಬಂದಿತು. ಮತ್ತು ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗು ತ್ತಿದ್ದ ರಾಜನ ನಾಯಿಯು ಬೆಕ್ಕನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಗಡಿಯವನು 'ನನ್ನ ಬೆಕ್ಕಿಗೆ ಏನಾದರೂ ತೊಂದರೆಯು ನಾಯಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದರೆ ನಾನು ನಾಯಿಯನ್ನು ಬಡಿದು ಸಾಯಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೊಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಯಿಯ ಜೊತೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪುರುಷನು 'ನನ್ನ ನಾಯಿಯನ್ನು ನೀನು ಸಾಯಿಸಿದರೆ ನಾನೂ ನಿನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ತೆಗೆದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ನೊಣವನ್ನು ಜೇಡರಹುಳುವೂ ಜೇಡರಹುಳುವನ್ನು ಹಲ್ಲಿಯೂ, ಹಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬೆಕ್ಕೂ ತಿಂದವು. ಬೆಕ್ಕನ್ನು ನಾಯಿಯೂ ಕಚ್ಚಿತು; ಅಂಗಡಿಯವನು ನಾಯಿಯನ್ನು ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ಬಡಿದನು ಮತ್ತು ಅಂಗಡಿಯವನನ್ನು ರಾಜಪುರುಷನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಅಂಗಡಿಯವರು ರಾಜ ಪುರುಷನನ್ನು ಕೊಂದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ಪಟ್ಟಣಿಗರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ತನ್ನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಎರಡು ಕಡೆಯವರಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಡಿದರು.

* ಅತಿಕ್ರೋಧೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕ್ರೋಧೋ ಭವತಿ ನಾಶನಃ |
ಸಾ ರಾಜನಗರೀ ನಷ್ಟಾ ತ್ವೇಕೇನ ಮಧುಬಿಂದುನಾ || ೮೭ ||

ನಿರ್ಜಿತಾಃ ಕ್ರೋಧವೈರೇಣ ಮಾನೇನ ಚ ಮದೇನ ಚ |
ನಾಶಂ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಸಹಸಾ ಲಾಟನಾಗರಿಕಾ ಯಥಾ || ೮೮ ||

ವಿನಾಶಿತಂ ಕ್ಷಣೇನೈವ ನಾನಾಜನಸಮಾಕುಲಂ |
ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಂ ಸುಖಸ್ಥಾನ ಮೇಕೇನ ಮಧುಬಿಂದುನಾ || ೮೯ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಕ್ಷೇತ್ರೇ ಗೃಹೇ ಚ ಸತತಂ ಕಿಲ ವರ್ಧಿತಸ್ಯ
ಗೋಭಿಃ ಸಮಂ ಗಲಿತಯೌವನವಿಭ್ರಮಸ್ಯ |
ವೇಶ್ಯಾಂಗನಾಗೃಹಸಭಾಸು ಬಹಿಷ್ಕೃತಸ್ಯ
ಗ್ರಾಮೇಯಕಸ್ಯ ಲಲಿತಾನಿ ಸುದಾರುಣಾನಿ || ೯೦ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿರುವದು.

† ೩೯. ಋಷಿಯೂ ನಾಯಿಯೂ

* ದುರ್ಜನಃ ಸತ್ಕೃತೋ ವಾಪಿ ಸ್ಥಿತಾಂ ಶ್ರಿಯ ಮವಾಪ್ಯವಾ |
ಸ್ವಾಮಿನ್ಯೇ ವಾಪಕುರುತೇ ಯಥಾ ಶ್ವಾ ಗುಣಿಗೌತಮೇ || ೯೧ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ತ್ವಂ ನೀಚಕುಲ ಸಂಭೂತಃ ಕೃತಘ್ನೋ ದುರ್ಬಲಾಶಯಃ |
ಯ ಜ್ಜಿಘಾಂಸಸಿ ಮಾಮೇವ ತತ್ಪುನಃ ಶ್ವಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ || ೯೨ ||

ವ್ಯಾಘ್ರತ್ವಂ ಚ ಮೃಗತ್ವಂ ಚ ಸಿಂಹತ್ವಂ ಚ ಮಯಾ ಕೃತಂ |
ಅಕೃತಜ್ಞೋ ದುರಾಚಾರಃ ಪತಿತಃ ಶ್ವಾ ಭವಿಷ್ಯಸಿ || ೯೩ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು.

† ೪೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯೂ ಮುಂಗಿಸಿಯೂ

* ಯಸ್ತು ಕಾರ್ಯ ಮವಿಜ್ಞಾಯ ಕ್ರೋಧಾಂಧೋ ಮಾರಯೇ ನ್ನರಃ |
ಸ ತು ತ್ಯಜತಿ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ನಕುಲಂ ಯಥಾ || ೯೪ ||

ವಿಚಾರಯಿತ್ವಾ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸ್ವಂ ನಿಹಂತ್ಯ ವಿಚಾರಿತಂ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ನಕುಲಂ ಹತ್ವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪೇನ ತಾಪಿತಾ || ೯೫ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ವಿಶ್ವಾಸೋ ನೋಪಗಂತವ್ಯಃ ಸ್ತ್ರೀಷು ರಾಜಕುಲೇಷು ಚ

ಎಂಬ ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕವೂ,

ಅಪರೀಕ್ಷ್ಯ ನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸುಪರೀಕ್ಷಿತಂ |
ಪಶ್ಚಾದ್ಭವತಿ ಸಂತಾಪೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ನಕುಲೇ ಯಥಾ || ೯೬ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವೂ ಇರುವುವು.

† ೪೧. ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಶ್ಲೋಕ

† ೪೨. ಕಾಗೆಗಳು ಗೂಬೆಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದ್ದು

* ನ ವಿಶ್ವಸೇ ತ್ಪೂರ್ವವಿರೋಧಿನಸ್ತು
ಶತ್ರೋಃ ಪುನ ರ್ಮಿತ್ರ ಮುಪಾಗತಸ್ಯ |
ದಗ್ಧಾಂ ಗುಹಾಂ ಪಶ್ಯ ದಿವಾಂಧಪೂರ್ಣಾಂ
ಕಾಕಪ್ರಣೀತೇನ ಹುತಾಶನೇನ || ೯೭ ||

೪೩. ಮಂಡೂಕ ಪ್ರಕರಣ—ಮುಖಕಥೆ: ಕಪ್ಪೆಗಳೂ ಹಾವೂ

ದೊಡ್ಡದಾದ ಒಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಾವು ಒಂದು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅನಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾಡೆಲ್ಲವೂ ಒಣಗಿಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ತುಹೋದವು. ನೀರು ದೊರೆಯದೆ ಈ ಹಾವು ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ

ಬಹಳ ಬಳಲಿ ನೀರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಒಂದು ಬಾವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅನೇಕ ಕಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ ಆವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ ಮಹಾಗಜನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಬಾವಿಯ ಒಳಗೆ ಇಳಿದು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಈ ಹಾವು ನೀರನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾ ಬಾವಿಯ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಮಹಾಗಜನು ಈ ಹಾವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸಿ ಅದರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಬಾವಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಹಾವು ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಬಾವಿಯ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಂದು ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾಗಜನನ್ನೂ ತಿಂದಿತು.

* ಕುಮಿತ್ರ ಮಹಿತಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸುಮಿತ್ರ ಮಖಿಲಂ ಭಜ |
ಕ್ರೂರಸರ್ಪೇಣ ಮಿತ್ರತ್ವಂ ಮಂಡೂಕಕುಲನಾಶನಂ || ೧೦೦ ||

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ರೌದ್ರಯಾ ವೀಕ್ಷಿತೇ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ಕೌಟಿಲ್ಯಚರಿತೇ ಮೃದು |
ಕ್ರೂರೇ ಹಿ ಭವನಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ತದ್ ಗೃಹಂ ನ ಶುಭಂ ಭವೇತ್ || ೧೦೧ ||

ಸರ್ಪಾಃ ಕ್ರೂರಾ ಮಹಾದೋಷಾ ಮಂತ್ರೌಷಧಿವಶಾನುಗಾಃ |
ನಹಿ ಖಲ್ವಧಮೇ ಶಾಂತಿ ಸ್ತಸ್ಮಾ ತ್ತ್ಯಾಜ್ಯಾ ವಿಷೋರಗಾಃ || ೧೦೨ ||

ಪಿಶಾಚಾನಾಂ ವಿವಾಹೇಷು ಗರ್ದಭಾಃ ಕಿಲ ಗಾಯಕಾಃ |
ತೇಷಾಂ ಗೀತರವಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸೃಗಾಲಾ ವಿಸ್ಮಯಂ ಗತಾಃ || ೧೦೩ ||

ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯಾಶ್ಚ ವೈವಸ್ವತಮತಾನುಗಾಃ |
ತಿರ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಣಭೃತಃ ಸರ್ವೇ ಭೂಮೌ ಜೀವನ್ನ ತಿಷ್ಠತಿ || ೧೦೪ ||

ಕಿ ಮಾಕ್ರೋಶಸಿ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ಸ್ವಪಕ್ಷಕ್ಷಯಕಾರಕ |
ಮಯಾ ವಿನಾಶಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಭ್ರಾತಃ ಶತ್ರು ರ್ನಿಹನ್ಯತೇ || ೧೦೫ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವುವು.

೪೪. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕಥೆ

ಹಿಂದೆ ವಿದ್ಯಾಧರರು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಸಂವತ್ಸರವೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಂತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಹೋಗಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬಳು ವಿದ್ಯಾಧರಿಯು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ವ್ಯಾಕುಲಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಗಂಡನು ಅವಳಲ್ಲಿನ

ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದ "ಭದ್ರೆ, ನೀನು ವ್ಯಾಕುಲಪಡಬೇಡ. ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರಿಯು 'ನೀನು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನೀನು ಧರಿಸಿರು. ನಾನು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅವಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ವಿದ್ಯಾಧರಿಯು ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ತರುಣ ವಿದ್ಯಾಧರನೊಬ್ಬನೊಡನೆ ವಿಷಯಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಈ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಸವದುಃಖವು ನನಗೆ ನೀಗಿತು ಎಂದುಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಳು. ಗರ್ಭವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದು ಕುಕ್ಷಿಯಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಗರ್ಭದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸತ್ತನು.

* ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ ಕುರುತೇ ಯೋಸೌ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ವಿನಶ್ಯತಿ |
ಅತಿದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದೋಷೇಣ ಯಕ್ಷೋ ಭವತಿ ಗರ್ಭವಾನ್ || ೧೦೬ ||

೪೫. ಅತಿಲೋಭಿಯಾದ ನರಿಯ ಕಥೆ

ಕುಂಜರಪತಿಯೆಂಬ ರಾಜನು ಮದ್ರದೇಶದ ರಾಜನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕುದುರೆಗಳೂ, ಆನೆಗಳೂ, ಯೋಧರೂ ಮಡಿದರು. ಒಂದು ನರಿಯು ಆ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಹೆಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹರ್ಷಗೊಂಡು 'ನನಗೆ ಬಹುದಿನಗಳ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಹೆಣಗಳನ್ನು ಈಗ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಈವತ್ತು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೆದೆಯೇರಿಸಿದ್ದ ಒಂದು ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ಒಂದುಕಡೆ ಕಚ್ಚಿತು. ಬಿಲ್ಲಿನಕೋಲು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನೇರವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಡಿಯಲಾಗಿ ನರಿಯು ಅದರ ಏಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತುಹೋಯಿತು.

* ಅತಿಲೋಭೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕರ್ತವ್ಯಸ್ತು ಪ್ರಮಾಣತಃ |
ಅತಿಲೋಭಜದೋಷೇಣ ಜಂಬುಕೋ ನಿಧನಂ ಗತಃ || ೧೦೭ ||

† ೪೬. ಅತಿಲೋಭವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನರಿಯ ಕಥೆ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಷಣ್ಮಾಸಸ್ಯ ಭವೇನ್ನಾಗಃ ಸಪ್ತರಾತ್ರಸ್ಯ ಮಾನವಃ |
ಏಕರಾತ್ರಸ್ಯ ಸರ್ಪಃ ಸ್ಯಾದದ್ಯ ಭೋಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಧನುಃ || ೧೦೮ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

† ೪೭. ಇಲಿಗಳು ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ತಿಂದ ಕಥೆ

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಶಠಸ್ಯ ಗತ್ವಾ ಶಠತಾಂ ಪ್ರತೀಕಾರಂ ಶಠೋ ವ್ರಜೇತ್ |
ಆಯಸಂ ಹ್ಯಾಖುಭಿ ರ್ಭಕ್ತಂ ಬಿಡಾಲೇನ ಹೃತಃ ಸುತಃ || ೯೮ ||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

೪೮. ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೊಲೆಯು ಬಯಲಾಗುವುದು

ವಿಶ್ವಾವಸುವೆಂಬ ರಾಜನು ಸಿಂಧುರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ವಿಶ್ವಾವಸು, ಕಶ್ಮೀರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರಿದ್ದರು. ಅವನು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಹಂಚಿ ಮೃತನಾದನು. ಹೀಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಿಶ್ವಾವಸುವಿಗೆ ತಮ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ಒಂದು ದಿವಸ ತಮ್ಮನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು 'ಬೇಟೆಯಾಡೋಣ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನೊಡನೆ ಕಾಡನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜನಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದನು. ಆಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮರದ ಕೊಂಬೆಯು ಕಂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವಿಶ್ವಾವಸುವು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ "ಕೊಂಬೆಯು ಕಂಪಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಕಪಿಯು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿತೋ? ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯನೋ? ಮನುಷ್ಯನಾದರೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕೊಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿರುವನು" ಎಂದು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾದನು.

ಅವನು ತದನಂತರ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು 'ಕಶ್ಮೀರನು ಎಲ್ಲಿ? ಅವನು ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುವದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಪುರುಷರನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಅವರು ಅಡವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಶ್ಮೀರನು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ವಿಶ್ವಾವಸುವಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಚಿಂತೆಯು ಕೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಒಬ್ಬ ಬಡಗಿಯ ಮನೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಆ ಬಡಗಿಯು ಪತ್ನೀವಿಯೋಗದಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿ—

ಸುವೃತ್ತೇ ಪದ್ಮಪತ್ರಾಕ್ಷಿ ಹಂಸಸಾರಸಗಾಮಿನಿ |
ಹೃದಯೇ ಮಮ ತಿಷ್ಠಂತೀ ಶಾಖಾ ವಿಶ್ವಾವಸೋರಿವ || ೯೯ ||

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ವಿಶ್ವಾವಸುವು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರನೇ ದಿನ ಬಡಗಿಯನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ

ಕೊಲೆಯು ಬಡಗಿಯಿಂದ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದನು. ತದನಂತರ ಅವನು 'ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸಬಾರದು' ಎಂದು ಆತ್ಮಹತ್ಯಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು.

* ಭೃತ್ಯಪ್ವೈರಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನ ಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನೀಚವತ್ |
ವಿಶ್ವಾವಸು ರ್ನೃಪಃ ಸ್ವೇನ ದುಃಖೇನ ಮರಣಂ ಗತಃ || ೧೧೯ ||

೪೯. ಹೋತನೂ ಸಿಂಹನೂ

ಗೊಲ್ಲರ ಗುಂಪು ಒಂದು ಹೆಂಡತಿಯರೊಡನೆ ತಾವು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಗುಂಪು ಒಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದ ಆಡಿನ ಮಂದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಆಡು ಶಕ್ತಿ ಯಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಗೊಲ್ಲರು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಈ ಆಡಿಗೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಬರಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾವು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಆಡು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹಸುರುಸೊಪ್ಪನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ವನಮೃಗಗಳೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆಯಲಾಗಿ ಅದರ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲೂ ಗಡ್ಡವೂ ಬೆಳೆದು ಅದು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಮೃಗರಾಜನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ತಸ್ಕರನೆಂಬ ನರಿಯು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಇದೇನೋ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಸಿಂಹನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಗ್ರಾಮದ ಮೃಗವೊಂದು ಈ ಅಡವಿಗೆ ಬಂದಿದೆ, ಅದನ್ನು ಕೊಂದು ತಿನ್ನಬಹುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಿಂಹವನ್ನು ಹೋತನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಸಿಂಹವು ಬರುವದನ್ನು ಹೋತನು ನೋಡಿ 'ಈಗ ನಾನು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಡಹಿತು. ಈ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಿಂಹವು ಬೆದರಿ 'ನೀವು ಯಾರು' ಎಂದು ಕೇಳಿತು. ಹೋತನು ಅದಕ್ಕೆ 'ಎಲೈ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲವೇ? ಆ ಯಜ್ಞವೇ ನಾನು. ಈಗ ನಾನು ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಸಿಂಹ, ಗಜ, ಮಹಿಷ, ವರಾಹ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಇಲ್ಲಿ ಇದೇನೆ. ಈವರೆಗೆ ನೂರು ಹುಲಿಗಳನ್ನೂ ಐದು ಸಿಂಹಗಳನ್ನೂ ಮೂರು ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಿಂಹವನ್ನು ನೋಡುವವರೆಗೆ ಈ

ಬೆಳೆದ ಕೂದಲೆಲ್ಲಾ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವದು' ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಸಿಂಹವು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯಗೊಂಡು ಉಪಾಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋಯಿತು.

ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ—

ಹತಾ ಮಯಾ ಶತಂ ವ್ಯಾಘ್ರಾಃ ಪಂಚ ಸಿಂಹಾ ಸ್ತ್ರಯೋ ಗಜಾಃ |
ಏಕಸಿಂಹ ಮದ್ಯ ಷ್ಟ್ವಾದ್ಯ ಸ್ವಕೇಶಂ ಧಾರಯಾಮ್ಯಹಂ ||೧೧೦||

ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ.

† ೫೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಏಡಿಯೂ ಹಾವೂ ಕಾಗೆಯೂ

* ಏಕಪುಂಸಾ ನ ಗಂತವ್ಯಂ ಕಾಕಸರ್ಪಸ್ಯ ಕಾರಣಾತ್ |
ಕರ್ಕಟಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಜೀವಿತೋ ಯಥಾ ||೧೧೧||

೧. ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಕಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಮೊದಲು ಸೆಳೆಯುವ ವಿಷಯವಾವುದೆಂದರೆ, ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಲೇಯಾಸ್ ದೇಶದ ತಂತ್ರೈಗೂ ಇರುವ ಸಾದೃಶ್ಯ. ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳ ಮುಖ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೫೦ ಕಥೆಗಳಿರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವೆಲ್ಲಾ ತಂತ್ರೈಯಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುವವು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲೂ ತಂತ್ರೈನಲ್ಲೂ ಮೊದಲನೇದಾದ ನಂದಕ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮುಖಕಥೆಯೂ ಅದೇ ೨೦ ಕಥೆಗಳು—ಹೆಚ್ಚೂ ಇಲ್ಲ ಕಡಿಮೆಯೂ ಇಲ್ಲ—ಅದೇ[1] ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು. ಪಕ್ಷಿಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ (ಇದು ತಂತ್ರೈನಲ್ಲಿ ೪ ನೇ ಪ್ರಕರಣ) ಮುಖಕಥೆಯೂ ಮತ್ತು ಮೊದಲು ೧೨ ಕಥೆಗಳೂ ಅದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ತಂತ್ರೈನಲ್ಲಿಯೂ[2] ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು.

---

[1] ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ವಿವರಗಳಲ್ಲಾದರೆ ತಂತ್ರೈಗೂ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಬಹಳಕಡೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುವವು.

[2] ನಾವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಡಾ|| ಫಿನೋ ಅವರು ತಂತ್ರೈಯಿನ ಸಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಹಳ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ೩೩ ನೇ ಕಥೆಯು ಅವರ ಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕರಣದ ಮುಖಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿರುವದು. ೨೯ ನೇ ಕಥೆಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಕಥೆಯು ಅವರ ಸಾರದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅದು ತಂತ್ರೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೆಂದೂ ಫಿನೊ ಅವರು ಅದು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಥೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದೂ ನಾನು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತಂತ್ರೈಯಿನ ಆಕರಕ್ಕೂ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಮುದ್ರಿತವಾದ (ಅಸಮಗ್ರ) ಪುಸ್ತಕದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಖಚಿತವಾದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲವಾದರೂ ತಂತ್ರೈಯಿನ ಆಕರವು ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವೇ ಇರಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಸದ್ಯ ಊಹಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನೂ ಇರಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ತಂತ್ರೈಯಂತೆ ನಂದಕ ಪ್ರಕರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಪಂಚತಂತ್ರ ಸಾರರೂಪವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವೊಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಪಂಚತಂತ್ರ ಕಥೆಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಹಿತೋಪದೇಶವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥವೊಂದಿರುವದು. ಇದು ನಾರಾಯಣ ಎಂಬವನಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು; ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿರುವವು; ಆದರೆ ಈ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕರಣ ಎಂದಲ್ಲ, ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಹಿತೋಪದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳ ಮುಖಕಥೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೪೩ ಕಥೆಗಳು ಇರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿಮೂರು ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಂತ್ರೈಯಲ್ಲಿ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಕಥೆಗಳು ದೊರೆಯುವವು. ತಂತ್ರೈಯಲ್ಲಿರುವ ಉಳಿದ ೫೮ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ಹಿತೋಪದೇಶದ ಇತರ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿತೋಪದೇಶವು ತಂತ್ರೈಯಿನ ಆಕರವಾಗಿರಲಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೂ ಆಯ್ದು ಮಿತ್ರಲಾಭ ಸುಹೃದ್ಭೇದ ಸಂಧಿ ಮತ್ತು ವಿಗ್ರಹವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ' ಎಂದು ನಾರಾಯಣನು ಉಪೋದ್ಘಾತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಕೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಕಥೆಗಳು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ತಂತ್ರೈಯಲ್ಲಿಯೂ ತಂತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದರಿಂದ ಈ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವು ಮೂಲವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇದರಿಂದಲೂ ಸ್ಥಿರಪಡುವದು.

೨. ಮುದ್ರಿತವಾದ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ೧೧೧ ಶ್ಲೋಕಗಳಿರುವವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ನಾವು ಮೇಲೆ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವೆವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೫೭ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳು. ಎಂದರೆ ಕಥೆಗಳ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವವು. ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು (೬೦, ೬೧ ನೆಯದು) ಇದೇ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಪಕ್ಷಿಪ್ರಕರಣದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಂಗಳ

ಶ್ಲೋಕವೂ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಂಗಳಶ್ಲೋಕವೂ ಮತ್ತು ೫ ಉಪೋದ್ಘಾತ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಇರುವವು. ಉಳಿದ ೪೬ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎಂದರೆ ಕಥೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಯಾ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೋ ಪಾತ್ರದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಾದರೆ ಕವಿಯು 'ವಸುಭಾಗಃ ಶ್ಲೋಕಮವೋಚತ್ (ವಸುಭಾಗನು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದನು)' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಹೀಗೆ ಹೇಳದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕವಿಯಿಂದ (ಎಂದರೆ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಕರ್ತೃವಿನಿಂದ) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ಎಂದರೆ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು, ಓದುಗರು ಭಾವಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಕವಿಯು ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವದರಿಂದ ಈ ೫೬ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ವಸುಭಾಗನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಂದು ಓದುಗರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು.

ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳಂತೆ ಪಂಚತಂತ್ರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಕೂಡ ವಸುಭಾಗನಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಇಂತಹ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಹಿಂದೆ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ವಸುಭಾಗನು ಹೇಳಿದನು' ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಓದುಗರು ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಕವಿಯೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡಲ್ಪಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯು ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ 'ಮಾತಾಪ್ಯೇಕೋ ಪಿತಾಪ್ಯೇಕೋ ಮಮತಸ್ಯ ಚ ಪಕ್ಷಿಣಃ (ನನಗೂ ಆ ಪಕ್ಷಿಗೂ ಒಂದೇ ತಂದೆಯು ಒಬ್ಬಳೇ ತಾಯಿಯು) ಎಂಬ (೩ ನೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವ) ಆಖ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕದ ಹಿಂದೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ವಸುಭಾಗನು ಹೇಳಿದನು' ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯು ಇಂತಹ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಓದುಗರಿಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡಲು ಕವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

'ವಸುಭಾಗಃ ಶ್ಲೋಕ ಮವೋಚತ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವು ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ೩೭ (೩೮) ಕಥೆಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು.[1] 'ಶ್ಲೋಕ' ಎಂದು ಏಕವಚನವನ್ನು ಕವಿಯು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾಗ್ಯೂ, ಈ ಪದವು ೧೪,೨೩,೩೫,೩೬

[1] ೯ ನೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯವು ಎರಡು ಸಲ ಬರುವದು. ಕವಿಯು (ಅಥವಾ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ ಕರ್ತೃವಿನ ಆಕರವಾದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕರ್ತೃವು) ಅದನ್ನು ಎರಡು ಕಥೆಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತು ೪೦ ನೇ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ೩೮ ನೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ೩ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ೧ ನೇ ಮತ್ತು ೩೪ ನೇ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ೪ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ತೋರುವುದು.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ವಾಕ್ಯದ ಹಿಂದೆ ಕವಿಯು ಇದನ್ನು ನೋಡಿದನಂತರ 'ತಂದೃಷ್ಟ್ವಾ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ 'ಏತದ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ' 'ಕನ್ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ' ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ನಂತರ' ಎಂದರೆ 'ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಇಂತಹ ಪದಗಳನ್ನು ಕವಿಯು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವದು ವಿಚಿತ್ರವೆಂದೇ ನಮಗೆ ತೋರುವದು.

೩. ಏಳು ಕಥೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಮಾಡಿರುವದರಿಂದ ೩೮ ನೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಗೂ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೂ ವಿರೋಧ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ 'ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವೆಂಬ ನಗರವಿತ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದು; ಈ ಕಥೆಯ ಎರಡನೇ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಾದರೆ 'ನಾಶಂ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಸಹಸಾ ಲಾಟನಾಗರಿಕಾಯಥಾ' ಎಂದು ಲಾಟದೇಶದ ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವದು. ಲಾಟದೇಶವು ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪ್ರಾಯಃ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ.

ಹೀಗೆಯೇ ೪೮ ನೇ ಕಥೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕವೊಂದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಯೂ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೂ ಕಥೆಗೂ ವಿರೋಧವಿರುವದು. ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಭೃತ್ಯವೈರಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನ ಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ನೀಚವತ್) ಭೃತ್ಯವೈರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿರುವದು; ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವೈರದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೇ ಇಲ್ಲ.[1]

೪. ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದಗಳೂ ಪರಿವರ್ತನಗಳೂ ಪ್ರಪಂಚದ ನಾನಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಂದು ನಾನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿರುವ ಪಾರಸಿಸ್ಥಾನ, ಅರಬ್ಬೀಸ್ಥಾನ, ಜರ್ಮನಿ, ಇಟಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದ

[1] ಹೀಗೆ ಕವಿಯು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಪಂಚತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕನ್ನಡ ಪಂಚತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರವೊಂದಾಗಿದ್ದರೂ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಗಳಿಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪಾಲವಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅನುವಾದವೇ ಮೂಲವು. ಮೇಲೆ ನಾವು ಮಾಡಿರುವ ಊಹೆಯು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ತಾಯಿದೇಶ, ಲೇಯಾಸ್‌ದೇಶ, ಯವದ್ವೀಪ, ಬಲಿದ್ವೀಪ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದಗಳಿಗೆ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವೇ ಮೂಲವು. ಈ ಎರಡು ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲವಿ ಅನುವಾದವು ಬಹು ಕಾಲದ ಹಿಂದೆಯೇ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಾದರೆ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣವು ಈಗ ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಉಳಿದ ಮೂರು ಪ್ರಕರಣಗಳು ದೊರೆತಿರುವದಕ್ಕೆ ನಾವು ಸಂತೋಷಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ